DÖNEM : VIII CİLT : 5 TOPLANTI : 1

T. B. M. M.

TUTANAK DERGİSİ

Altmış beşinci Birleşim

28 . V . 1947 Çarşamba

İçindekiler

	Sayfa
1. — Geçen tutanak özeti	226
2. — Havale edilen kâğıtlar	226
3. — Başkanlık Divanının Kamutaya sunuşları	226
1. — Altı ilde ilân edilmiş olan Sıkıyönetimin 6 ay daha uzatılması hakkında Başbakanlık tezkeresi	226:240,241:256

1. — GEÇEN TUTANAK ÖZETİ

Kazanç Vergisi Kanunu ile bu Kanuna ek 2729 numaralı Kanunun bazı maddelerinin değiştirilmesine ve bu kanunlara bazı hükümler eklenmesine ve bazı vergi ve resimlere zam icrasına dair olan kanunlara ek kanunun bazı hükümlerinin kaldırılması hakkındaki kanun tasarısı; istek üzerine geri verildi.

Bingöl Milletvekili Feridun Fikri Düşünsel'in, son günlerde bıçakla işlenmekte olan cinayet ve yaralamalardan dolayı ne düşünüldüğünün bildirilmesi hakkındaki sözlü sorusuna **İçişleri Bakanı cevap verdi.**

Takip ve tahsiline imkân görülemiyen (187 016) lira (84) **kuruşun silinmesine ve** (357) lira (64) kuruşun da affına dair Bütçe Komisyonu raporu, onandı.

Afyon Karahisar Milletvekili Kemal Özçoban'la;

Ağrı Milletvekili Müştak Aktan'ın;

Bursa Milletvekili Dr. M. Talât Simer'in ve Çanakkale Milletvekili Niyazi Çıtakoğlu'nun, yine

Çanakkale Milletvekili Niyazi Çıtakoğlu'nun, Milletvekilliği dokunulmazlıkları hakkındaki Karma Komisyon raporları onandı.

Guleman Kromlarını keşfeden Abdullah Hüsrev Guleman'a ikramiye verilmesi hakkındaki kanun kabul olundu.

Ankara'da İsmetpaşa Mahallesinde oturan Bedia Tokçaer'in cezasının affına dair olan kanun tasarısının birinci görüşülmesi bitirildi.

28 . V . 1947 Çarşamba günü saat 15 te toplanılmak üzere Birleşime son verildi.

Başkanvekili	Kâtip
Konya	Samsun
T. F. Sılay	*N. Fırat*

Kâtip
Tunceli
Necmeddin Sahir Sılan

2. — HAVALE EDİLEN KÂĞITLAR

Tasarı

1. — Subaylar Heyetine Mahsus Terfi Kanununun 4460 sayılı Kanunla değişen 10 ncu maddesinde değişiklik yapılması hakkında kanun tasarısı (1/191) (Millî Savunma Komisyonuna);

Tezkereler

2. — Bursa Milletvekili Abdürrahman Konuk'un Milletvekilliği dokunulmazlığının kaldırılması hakkında Başbakanlık tezkeresi (3/124) (Anayasa ve Adalet Komisyonlarından kurulan Karma Komisyona);

3. — Kadirli İlçesinin Fakıbağ mahallesinden Hasanoğlu Ahmet Yıldız'ın ölüm cezasına çarptırılması hakkında Başbakanlık tezkeresi (3/125) (Adalet Komisyonuna);

BİRİNCİ OTURUM

Açılma saati : 15

BAŞKAN — Feridun Fikri Düşünsel (Bingöl)

KÂTİPLER : Necmeddin Sahir Sılan (Tunceli), Naşit Fırat (Samsun)

BAŞKAN — Oturum açılmıştır.

3. — BAŞKANLIK DİVANININ KAMUTAYA SUNUŞLERI

1. — Altı ilde ilân edilmiş olan Sıkıyönetimin 6 ay daha uzatılması hakkında Başbakanlık tezkeresi

BAŞKAN — Tezkereyi okutuyorum.

Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

27 . V . 1947

İstanbul, Edirne, Kırklareli, Tekirdağ, Çanakkale ve Kocaeli İllerinde 23 Kasım 1940 tarihinde ilân edilmiş ve en son 1507 sayılı Kararla 23 Haziran 1947 tarihine kadar uzatılmış olan Sıkıyönetimin, ilânını ve sonraki uzatmaları gerektiren sebepler devam ettiğinden, bitim tarihinden başlıyarak altı ay daha uzatılması için gereğinin yapılmasına yüksek müsaadelerini rica ederim.

Başbakan
R. Peker

BAŞKAN — Söz istiyen var mı?

Söz alanlardan tespit ettiklerimi sıra ile okuyorum, unutulmuş olanlar varsa lûtfen işaret buyursunlar.

Suphi Batur, İsmail Hakkı Çelik, Gl. Vehbi Kocagüney, Nuri Köni, Reşad Aydınlı, Ali Rıza Esen, Şefik Tugay, Fuad Hulûsi Demirelli, Hasan Dinçer, Şahin Lâçin, Kemal Özçoban, Münir Birsel, Süreyya Örgeevren.

Başka söz istiyen yoktur. Şimdi sıra ile söz vereceğim.

Buyurun Suphi Batur.

SUPHİ BATUR (Sinop) — Sayın arkadaşlar; İkinci Dünya Harbinin yurdumuza sirayet ihtimalleri belirdiği bir sırada ve bundan tam yedi yıl önce Hükümetçe ilân ve Büyük Meclisinizce tasvip olunan Sıkıyönetimin bu kere daha altı ay temdidi talebiyle Hükümet yüksek huzurunuza yeni bir teklifle gelmiş bulunmaktadır.

Anayasa gereğince Sıkıyönetim ancak harb halinde veya harbi gerektirecek bir durum hâdis oldukta veya isyan, Vatan ve Cumhuriyet aleyhine eylemli bir hareket başgösterdikte ilân edilebileceği gibi temdidi de ancak bu hallerden birinin veya bir kaçının vücut ile kabildir.

Bugünkü şartlar altında Sıkıyönetim, süresinin uzatılması Anayasanın 86 ncı maddesi muvacehesinde fuzuli ve tamamen kanunsuz bir tasarruftan ibaret kaldığı apaçık bir hakikat olarak tezahür etmektedir. Bu kadar açık bir hakikat karşısında Sıkıyönetimin kabulü bunun siyasî bir vasıta olarak kullanılması gayesini istihdaf eylediğinde asla şüphe bırakmamaktadır. Bu ise faideden ziyade mazarrat tevlit eder. Ve bunu isteyen Hükümeti de şüphesiz zaafa düşürür (Soldan gürültüler)

Ne vakit susarsanız o vakit devam edeceğim. (Sağdan devam sesleri)

Zira Anayasa ile tesis edilen hürriyetlerin Sıkıyönetimle tahdit ve tadili demokrasi umdeleriyle asla telif kabul etmez.

Bu kabîl yollara memlekette Demokrasiye gidildiğini inandırmağa imkân yoktur. Buna ne dâhil kanar ne de hariç inanır.

(Soldan gürültüler) (Sağdan devam sesleri)

SUPHİ BATUR (Devamla) — Dünyanın sulh ve sükûne doğru gittiği devirde asayişin tam ve mükemmel olduğu memleketimizde Sıkıyönetimin devamı bunu Hükümetçe bir şiddet vasıtası olarak kullanılması ve Matbuat Kanununun mülga meşhur 50 nci maddesini tadil eden 4935 numaralı kanun hilâfına gazete ve hattâ matbaa kapatacak, ve bazı ahvalde de umumi efkâr üzerinde baskı yapacak ve müesseseyi elde tutmak gayesini istihdaf ettiği artık şüphe götürmez bir hakikattir.

Demokrasi ideali altında çalıştığını, hiç değilse ona müteveccih hareket ittiğini her vesile ile ilân eden bir hükümetin böyle zor kullanmaya elverişli vasıtalara müracaat etmemesi gerektir kanaatindeyiz.

Kaldı ki, bilindiği veçhile şahıs ve mesken masuniyetleri ile matbuat muhabere, cemiyet ve şirket hürriyetlerinin muvakkaten tahdit ve tatilinden ibaret bulunan Sıkıyönetimin memleketimizde ilânında hukuki bir faide de görmemekteyiz. Zira başka memleketlerde mutlak olan bu hürriyetler, biz de hususi kanunlariyle esasen takyit ve tahdit edilmiş bulunmaktadır. Nitekim halâ meriyette bulunan Polis Vazife ve Salâhiyet Kanunu şahıs ve mesken masuniyetlerini, Sıkıyönetime hiç te ihtiyaç göstermeden ihlâle pekâlâ müsait olduğu gibi, diğer hürriyetler de, matbuat, cemiyet ve şirketlere mütaallik kanunlarla daimî takyit altındadır. Bu kanunlara zamimeten kurulan Sıkıyönetim müessesesi tatbikatta kendisini hiç te kanunlarla bağlı görmiyecek bir hale getirilmiş bulunmaktadır. Nitekim seçimlere tekaddüm ve onu takip eden günlerde kanundışı, gazeteler kapatılması ve seçimlere mütaallik tebliğler yayınlanması şöyle dursun, bu müessesenin kanunsuz icraatı o kadar ileri götürülmüştür ki, Milletvekillerinin Anayasa hükümleri ile teminat altına alınan konuşma hakkına âdeta tecavüz ettirilmiş ve bu hak maalesef kayıtlanmıştır. Bir

Milletvekilinin beyanatını sütunlarına geçirmiş olması sebep tutularak o gazetenin ve hattâ matbaasının kapatılmasına gidilmesi, sadece bir gazete ve matbaa kapatılması mahiyetinde kalmıyrak o hududu çok aşmış ve apaçık olarak bu müessese siyasete âlet edilmiştir.

Esasen Sıkıyönetim icraatını mahallî zabıta kuvvetleri ile yaptığına göre, bir kumanda köprüsünde iki kaptan aynızamanda icrayi hükmediyor demektir. Çünkü bizdeki kanunların kifayet, arzettiğimiz gibi, ayrıca bir Sıkıyönetim teşkilâtına lüzum bırakmamaktadır.

Harb ve isyan halleri dışında Sıkıyönetimin temdidi, Anayasaya muhalefetin meydana getirdiği bütün zararları muciptir.

Sulh ve sükûn halinde Sıkıyönetimin siyasete vasıta ve alet edilmesi, askerlerin siyasete karıştırılmasından mütevellit bütün mahzurları muciptir ki, tarih boyunca bunun zararları hepinizce malûm bulunmaktadır.

Sıkıyönetim, 4935 numaralı Kanun muvacehesinde olduğu kadar her hususta idari teşevvüşün husule getirebileceği bütün zararları tevlit eder. Bilhassa adlî kaza ile Sıkıyönetimin tearuzunu mucip olduğu gibi normal kanunlarla idare edilebilecek bir memleekti fevkalâde ve lüzumsuz tedbirlerle idareye tevessül iktidarın takip ettiği yolun mahiyetini göstermesi bakımından cidden üzerinde durulacak bir vaziyet de meydana getirir.

Sayın arkadaşlar; lüzumsuzluğuna ve zararlarına milletçe kanaat getirdiğimiz....

ABDULLAH YAYCIOĞLU (Maraş) — Milletçe demeyin.

SUPHİ BATUR (Sinob) — Bu müessesenin sadece artık devamına bir nihayet verilmesi zamanının geldiğine ve Hükümet teklifinin reddedilmesi gerektiğine inanıyoruz. Sadece buna inanıyoruz. Fakat biz istiyeceğiz siz yine kabul etmiyeceksiniz.

HASAN DİNÇER (Afyon Karahisar) — Muhterem arkadaşlar, 23 Kasım 1940 tarihinde «Umumi siyasi vaziyetin gösterdiği lüzum ve icaplara binaen Bakanlar Kurulu karariyle İstanbul, Edirne, Kırklareli, Tekirdağ, Çanakale ve Kocaeli vilâyetleri hududları içinde» Sıkıyönetim ilân edilmiş ve iki gün sonra da bunu Büyük Millet Meclisi tasdik eylemişti. Böylece altı ilimizde ilân olunan Sıkıyönetim hudutlarımıza kadar dayanan harbin zaruri bir icabı olarak önce üçer aylık ve sonraları altışar aylık sürelerle uzatıla uzatıla yedi seneden beri devam ettirile gelmiştir.

Bugün huzurunuza gelen teklif ile Hükümet bu halin bir altı ay daha uzatılmasını istemektedir.

Şimdi içinde bulunduğumuz dahilî ve harici şartlara göre Sıkıyönetimin uzatılmasına bugün için lüzum ve zaruret var mıdır?

Anayasamızın 86 ncı maddesinde Sıkıyönetimin hangi ahvalde ilân edilebileceğini açıkca göstermek suretiyle şartlarını tâyin ve tahdit etmiştir.

Sıkıyönetim ancak şu dört sebepten birinin veya bir kanun vücudu halinde tatbik ve mevcut ise temdit edilebilir:

1. Harb halinde,
2. Harbi gerektirecek bir durum baş gösterdikte,
3. Ayaklanma olduğunda,
4. Vatan ve Cümhuriyete karşı kuvvetli eylemli bir kalkışma olduğunu gösterir kesin belirtiler görüldükte.

Bu dört sebebin haricinde Sıkıyönetim ne ilân ve ne de uzatılabilir.

Bunlardan birincisini teşkil eden (Harb hali) ile üçüncüsünü teşkil eden «Ayaklanma» ve dördüncüsü olan «Vatan ve Cümhuriyete karşı kuvvetli ve eylemli bir kalkışma olduğunu gösterir kesin belirtiler».

Sıkıyönetimin uzatılmasında mucip sebeb olarak bugün asla ileri sürülemez. Şimdi geride kalan ikinci sebebin yani, «Harbi gerektirecek bir durum başgöstermesi» sebebinin mevcut olup olmadığını tetkik edelim:

Biliyoruz ki; kesin sulh kurulamamış olmakla beraber ikinci cihan harbi tamamen bitmiştir. Ayrıca topraklarımızda gözü olan yabancılarda bulunabilir. Fakat bunlar Sıkıyönetimin uztılmasına sebeb teşkil etmez. Çünki Anayasamız harici tehlikelere karşı Sıkıyönetimin ilânını ya «Harb halinde» yahut «Harbi gerektirecek bir durum başgösterdikte» ancak mümkün saymıştır. Harbi gerektirecek bir durumun başgöstermesi demek siyasi ve askerî bakımlardan harbin kaçınılmaz bir hale gelmesi demektir. Başka bir ifade ile harbin eşiğinde bulunmamız, demektir.

Kanunun koyduğu bir şart ortada mıdır ki, Sıkıyönetimi uzatacağız? Sıkıyönetim kişi ve ko-

mut dokunulmazlığının, basın, gönderişme, dernek ve ortaklık hüviyetlerinin geçici olarak kayıtlanması veya durdurulması demek olduğundan Anayasamızın bunu ilânda haklı olarak çok titiz davranmış ve üzerinde titrediği vatandaş hürriyetinin - tahaddüs etmemiş olan fakat ihtimal içinde görülen tehlikeleri karşılamak için - haricî de olsa kayıtlanmasına asla rıza göstermiyerek Sıkıyönetimin ilânını hiçbir şüpheye mahal kalmıyacak kadar açık olan ve baş göstermiş olan fevkalâde ahvale hasretmiştir.

Burada, muhtemel haricî tehlikelere karşı tedbirsiz mi kalalım? gibi bir sual hatıra gelebilir.

Şurasını unutmamak lâzımdır ki, Anayasamız şartlar tahakkuk eder edemez Bakanlar Kuruluna heran Sıkıyönetim ilânı salâhiyetini vermiştir.

Meclis toplu olsun olmasın Bakanlar Kurulu bu kararı alarak Meclisin tasvibine arzeder.

Görülüyor ki, Hükümetin birdenbire başgösterecek tehlikeler karşısında derhal karar ve tedbir almak yetkisi daima mevcuttur. Bunun **içindir ki Anayasamız Sıkıyönetimi muhtemel** tehlikeler için değil, sadece «Başgösteren» tehlikeler için tanımıştır.

Sıkıyönetim Kanununa göre bu idare içinde bulunan yerlerde gazete ve matbaalar kapatılabilir; ve telgraf ve mektuplar sansür edilebilir, kapalı ve açık yerlerde toplantılar men ve cemiyetlerin faaliyeti durdurulabilir, kahvehane, birahane, meyhane, tiyatro sinema, bar ve emsali eğlence yerleri kapatılabilir, şüpheli kimseler hudut dışına çıkarılabileceği gibi o mıntakaya girip çıkmak ve geceleri dolaşmak menolunabilir. Bütün bunlar gösteriyor ki, Sıkıyönetim vatandaşların hürriyetini kayıtlayan ve asla teminat ve emniyet telkin etmiyen bir idare sistemidir. Bunun içindir ki, Anayasamız bu hürriyetlerden fedakârlığı ancak memleket tehlikede olduğu zaman caiz görmüş ve bu halin mümkün olduğu kadar kısa sürmesini arzu etmiştir. Hal böyle iken, son günlerin olaylarına bakıpta Sıkıyönetimin sadece muhalif gazeteleri ve hattâ matbaalarını kapatmak suretiyle baskı ve şiddet tesisiyle meşgul olduğunu söyliyenlere hak vermemek ve bu yüzden esef duymamak mümkün değildir.

Sıkıyönetim seçimlerden bahsetti veya bir milletvekilinin sözlerini yazdı diye gazete kapatamaz. Matbaa hiç kapatamaz. Siyasi sebeplerle gazete ve matbaa kapatmak Sıkıyönetimin maksadı dışındadır. Matbaa kapatmak salâhiyetinin memleket harb veya tehlike içinde iken matbaanın gizli beyannameler tab ve tevzi edip efkârı tehyiç ve umumi emniyet aleyhine tahrik etmesi gibi fevkalâde ahvale inhisar etmesi icabeder. Yoksa; günlük gazete basmakla meşğul olan matbaaları kapatmak kanun vazımın asla düşünmediğini tatbik etmektir.

Burada halk arasında dolaşan bir şayiaya işaret etmeyi ve bu münasebetle Millî Savunma Bakanından izahat istemeği memleket menfaatlarına uygun bulduğumu ifade etmek isterim.

Deniliyor ki: «Son defa iki gazetenin kapatılması için İstanbul'a gönderilen Millî Savunma Bakanı bizzat emir vermiş ve ayrıca Sıkıyönetim Komutanının yazılı emir istemesi karşısında da bunu yapmıştır. Bu şayianın doğruluğuna gönlüm inanmak istemiyor. Bu münasebetle Bakanın bizi tenvir etmesini rica ederim.

Arkadaşlar, sözlerimi bitirirken şunu da ifade etmek isterim ki; bugün işgal altındaki yerler hariç hür ve müstakil milletlerin hiçbirinde Sıkıyönetim mevcut değildir.

Dahildeki çetelerle uzun zamandanberi mücadele halinde olan yakın komşumuz Yunanistan'da bile bugün Sıkıyönetim yoktur. (Soldan, orada ne var sesleri). Sıkıyönetimi bugünkü şartlar içinde devam ettirip gitmemiz; düşman tayyarelerinin bombardıman etmesi ihtimaline karşı halkı harb boyunca, fasılasız olarak, sığınaklarda tutmaya benzer. Halkın sıhhati ve memleketin gerek müdafaası gerekse günlük işlerinin yolunda gitmesi için bu tedbir nasıl alınamaz ve fayda yerine zarar getirirse harbi gerektirecek bir durum başgöstermeden hürriyet havasını ifsat eden Sıkıyönetimin uzatılıp durması da böylece fayda yerine zarar getirir.

Hülâsa : Bugünkü şartlar içinde Örfî İdarenin uzatılması her bakımdan memleketin zararına olduktan başka Anayasamızın vazettiği şartlara aykırıdır. Bu sebeplere binaen Hükümet teklifinin reddi icabeder. (Sağdan alkışlar).

MİLLÎ SAVUNMA BAKANI CEMİL CAHİT TOYDEMİR (İstanbul) — Hasan Dinçer arkadaşımız benim İstanbul'a giderek Sıkıyönetime filân filân gazetelerin kapatılması hakkında emir vermiş olduğumu söylediler. Bu, katiyen yalandır. Ben ne İstanbul'a gittim ne İdarei Örfiye ile bu hususta görüştüm, ne de birşey emrettim.

Bu, sırf politik bir hava yaratmak için söylenmiş sözlerdir.

Millet kürsüsünden bütün millete hitap ediyorum ki; yalandır. (Soldan bravo sesleri, alkışlar.)

GENERAL VEHBİ KOCAGÜNEY (Erzurum) — Sayın arkadaşlarım; Hükümetin yüksek huzurunuza sunduğu ve Sıkıyönetimin daha altı ay uzatılması hakkındaki tasarıyı ben tamamiyle yerinde ve uygun buluyorum.

Bundan altı ay evvel Sıkıyönetimin uzatılması hakkındaki sebepler yine aynen mevcuttur, hiçbir şey değişmemiştir. Ne cihanda sulh olmuş, ne milletlerarası güven kurulabilmiştir. Bunu Devlet Başkanları ve Devlet Bakanları vakit vakit endişelerle izhar etmişlerdir. Sayın Cumhur Başkanımız İnönü milletlerin hayatında kararsızlığın vehametine işaret buyurmuşlardır. Bu ima bir yıldanberi önemini muhafaza ediyor. Sayın Amerika Cumhur Başkanı Truman kongrede «Dünyaya hâkim olan vaziyetin vehameti» cümlesiyle karanlık ve tehlikeli duruma işaret etmiştir.

Moskova Konferansı sona erdiği günün hemen haftası içinde idi, yine bir Devlet Bakanı, büyük bir politika adamı şöyle demişti: Eğer önümüzdeki Kasım ayı toplantısında da milletlerarası bir sulha kavuşamazsak insanlığın düçar olacağı ıstırap ve felâketin hududu bilinemez demişti.

Arkadaşlarım; harb biteli iki yıl geçti, fakat ne ıstırap, ne acı ve ne sızılar geçti. Yaralar için için kanıyor ve bu kanama milletlerin huzurunu selbediyor, milletlerarasındaki güveni bozuyor, sulhu tehlikeye koyuyor. (Soldan bravo sesleri.) Yakın komşularımızdan birisinin aylardanberi memleketi içinde cereyan eden hâdiseleri hepimiz pek iyi biliyoruz. Bu hâdiseler, bu kanlı olaylar bizim sınırımıza kadar gelmiş dayanmıştır. Daha geçen hafta hepimiz gazetelerde okuduk. Bölük, bölük çete grupları sınırımıza yaslanarak ve dayanarak komşu memleket hududuna geçtiler, dost milletin topraklarında kanlı çarpışmalar meydana getirdiler. Dünyada hangi millet vardır ki; komşumuzun evi yanarken, komşusunun evindeki bu tehlikeler, bütün diğer milletlere de sirayet etmek istidadını gösterirken, buna karşı tedbir almaz. Pasif ve aktif tedbirlerde kusur eder? Bizim tedbirimizin başında Sıkıyönetim gelmektedir. Arkadaşlar. Sıkıyönetim memleketin iç hayatına ağırlık yapmamaktadır. Huzur, asayiş, selâmet ve emniyetimizde bilâkis Nâzım rolünü ifa etmektedir.

Arkadaşlarım, birkaç gazete kapatıldığından bahsettiler. Eğer, bir iki gazete kapatılmışsa, bu gazetelerin belki taşkınlığından; yazılarındaki acılıktan ve memleketin birliğini bozmak kastından ileri gelmiştir. (Sağdan, esbabı mucibesi nedir sesleri.)

BAŞKAN — Birbirimizi tahammül ve sükûnetle dinliyelim. Rica ederim hatibin sözünü kesmeyiniz.

GL. VEHBİ KOCAGÜNEY (Devamla) — Cihan ihtilâfının köprü başında olduğumuzu; bunu tekrar ediyorum «Cihan ihtilâfının köprü başında» olduğumuzu unutmıyalım. Bu bizim daimî olarak uyanık, tetikte bulunmamızı icabettirir. (Soldan, bravo sesleri.) Bu sebeple Hükümetin bugün bize sunduğu tasarının hep birlikte tasvip buyurulmasını ve bunu onaylamasını candan dilerim. (Soldan alkışlar.)

OSMAN NURİ KÖNİ (İstanbul) — Sayın arkadaşlar; İdarei Örfiyenin, yani Sıkıyönetimin uzatılması için sebep ve icabı kanuni olmadığına arkadaşlarım müdellel olarak izahettiler.

Ben bu safhayı tekrar etmiyeceğim, ben Örfi İdarenin sureti tatbiki hakkında söz söyliyeceğim.. Farzımuhal bir lâhza için İdarei Örfiyeye lüzum görülürse bile tatbikatta kanun dışına çıkıldığını tebarüz ettireceğim. Sıkı Yönetim Yani İdarei Örfiye kanunsuzluk demek değildir. Sıkıyönetimin de başı kanuna bağlıdır. Anayasanın 86 ncı maddesinin son fıkrasına bakıyoruz şöyle bir hükmün mevcut olduğunu görüyoruz. Sıkıyönetim bölgesi ile bu bölgede hangi hükümlerin uygulanacağı, işlemlerin nasıl yürütüleceği, harb halinde dokunulmazlığın ve diğer hürriyetlerin nasıl kayıtlanabileceği veya durdurulacağı kanunlar gösterilir, deniliyor. Bu kanun da 3838 numaralı ve 25 . V . 1940 tarihli Kanundur. Anayasada bu kanun hükümleri haricinde tedbir alınamıyacağı mamulünbihtir. Bu kanunda alınacak tedbirler ve Ceza Kanun-

larının hangi madde ve fasıl ve baplarının tatbik olunacağı sarahaten ve yegân yegân yazılıdır. Bu kanunun her maddesi birbirinin mütemmimidir. Alınacak tedbir o hükümlere muvafık olmalıdır. Meselâ bu kanunun üçüncü maddesinin dördüncü bendinde gösterilen (gazete ve kitap vesair matbaaların tap ve neşrini veya hariçten ithalini menetmek ve matbaaları kapatmak ve matbuat ve telgraf ve mektup üzerinde sansür koymak) salâhiyeti Örfi İdare altına alınan yerlerde askerî idareye verilmektedir. Fakat bu salâhiyet mutlak ve uluorta değildir. Yine bu kanunun dördüncü kısmının maddeleriyle mukayyettir. Askerî makamın bu hükümleri gözönünde bulundurması lâzımdır. İcra Vekilleri Heyeti hakkındaki salâhiyet te böyle kayıt altındadır. Çünkü bu kanun bir bütündür. Bu bütünün yekdiğerine muvazi ve ahenktar maddelerinin tenazurunu bozmamak şartiyle hüsnü tatbiki lâzımdır. Bu kanun maddelerini tekrar etmek suretiyle başınızı ağrıtmıyacağım. Kanun hükümleri açık ve meydandadır. Zaten malûmunuz olan kanun hükümleri lûtfen tekrar gözden geçirilsin. Varacağınız netice benimkinin aynı olacaktır. Nihayet bu kanun da Anayasanın 86 ncı maddesine dayanmakta ve ondan kuvvet almaktadır. Binaenaleyh, İdarei Örfiyenin kanun hükümleri dairesinde tedviri lâzımdır, haricine çıkılamaz. Çıkmak mesuliyeti daidir. Askerî İdarenin ve Komutanlığın buna dikkat etmesi zaruridir. Hakkelinsaf şunu da arzedeyim ki, seçim çevrem olan İstanbul'da edindiğim malûmata ve intibaa nazaran Askerî İdare ve Komutanlık kendisini kanuna bağlı telâkki ederek vazifesini ifa etmeğe ve salâhiyetini kullanmağa çalışmaktadır. Birçok hususta bunu belirtmiştir. Ancak komutanı rahat bırakmıyorlar, sıkıştırıyorlar. Komutanlık ta bazı zaman kendisini merkezden gelen kanuna uygun olmıyan emirlere nasılsa kaptırıyor. Meselâ münakaşası kanunen suç olmıyan seçim tartışmasının meni hakkında komutanlık 24 . VIII . 1946 da bir tebliğ neşretti. Bu emir maalesef hâlâ devam ediyor. Halbuki, ne merkezin ve ne de Askerî İdarenin bu emri vermeğe salâhiyeti yoktu.

İdarei Örfiye Kanunu hududu aşılarak bu tebliğ yapılmıştır, bu tebliğ kanuna aykırıdır, bu tebliğ neticede bazı teşevvüşatı hukukiyeye bile meydan vermiştir. meselâ İstanbul'da geçenlerde iki gazete matbaalariyle beraber kapatıldı, fakat dâva adliye mahkemelerinde ikame edildi, çünkü dâvaya bakmak, İdarei Örfiye Kanunu hükmünce Sıkıyönetim Mahkemesinin vazifesi haricindedir. Nasıl oluyor da işin yarısına Askerî İdare el koyuyor, Matbaa ve gazeteleri kapatıyor, dâvaya gelince el uzatamıyor, tabiî uzatamaz; çünkü kanuni salâhiyeti yoktur. Mademki Sıkıyönetim Mahkemesinde dâva açmağa hakkı yoktur, matbaayı kapamak keyfiyeti de Adliye mahkemelerinin salâhiyetine girer. Askerî İdarenin hilâfı kanun olarak verilen emre boyun eğerek bu hatayı istemiye istemiye yaptığı meydandadır. Bir işin iki cephesi olur mu? Yarısı Adliye Mahkemesine, yarısı da Sıkıyönetime ait olsun. Buna elimizdeki mevzuatı kanuniye imkân vermiyor. Çünkü bu mevzu bir küldür, tecezzi ettirilemez. Hulâsa : İdarei Örfiye müessesesi istibdat değil, bir kanun müessesesidir. Onun da hareket ve icraatında dürüstlük ve adalet aramak hakkımızdır. Kanuna uymıyan bu tebliğin ortadan kaldırılması ve gazete ile matbaaları kapatmak için kanuni mecrasına ircaı lâbüddür. Çünkü; bütün bu harekât kanun hükümleri haricindedir, mesuliyeti daidir. Aksi takdirde İdarei Örfiye kanunsuzluk kaynağı olmakta devam edecektir. (Sağdan alkışlar).

REŞAD AYDINLI (Denizli) — Muhterem arkadaşlar; Benden önce konuşan arkadaşlar Sıkıyönetimin devam etmemesi lâzımdır diye iddia ettiler ve kanuni deliller ortaya attılar. Bunun karşısında da hükümetin Büyük Meclise getirmiş olduğu bir teklif vardır. Bu teklifi tetkik ettiğimiz zaman gerekçesi kapalıdır. Bu itibarla bendeniz Sıkıyönetim hakkındaki kanaatlerimi arzettikten sonra eğer gerekirse hükümet tarafından bazı bilgileri tenvir maksadiyle bize lûtfetmesini rica edeceğim. Hükümet, Sıkıyönetimi uzatmağı Büyük Meclisten 15 nci defa olduğu halde gene istemektedir. Halbuki Sıkıyönetim; vatandaşların her çeşit haklarının ve hürriyetlerinin kayıt altına alınması veya durdurulabilmesi demektir. Binaenaleyh bu kadar ağır neticeleri tevlit edecek olan böyle hudutsuz bir salâhiyetin verilmesini tecviz etmek çok güçtür. Zaten Anayasa Hukukumuz Örfi İdare gibi fevkalâde ezici olan bir tedbirin alınmasını yine fevkalâde ahval ve vukuatın vücuduna şart kılmıştır.

Şimdi Hükümetten soruyorum, Sıkıyönetimi

gerektiren, sizin bildiğiniz, bizim bir türlü akıl erdiremediğimiz şu fevkalâde ahvâl nedir (Sağdan bravo sesleri)

Bugün harb halindemiyiz? Yurdumuzun hangi köşesinde isyan vardır? Bugün Vatan ve Cumhuriyete karşı kuvvetli ve eylemli kalkışma olduğunu belirtecek hâdiseler mevcutsa nelerdir? Veyahut harbi gerektirecek bir durumun kıstası nedir? Şayet harbi gerektirecek bir durum muhakkak vardır diye iddia edilecekse peki neden dolayı tehlikenin geldiği bütün hudutlarda Sıkıyönetim ilân edilmemiştir?

Sayın arkadaşlar Jandarma, Emniyet Genel Müdürlüğü, ve daha Millî Emniyetten müteşekkil dahilî emniyet teşkilâtımızın çok kuvvetli olduğunu ve iyi kullanıldığı takdirde yurdumuzun emniyetini sağlıyacağını bilmeseydik Hükümete hak verebilirdik. Benim şahsi kanaatime göre Hükümetin maksadı nedir? Türkiyenin en kuvvetli dimağı olan İstanbul da baskıyı idame etmektir. (Sağdan bravo sesleri) Yani Demoklesin kılıcını iktidara hizmet ettirmektir. Bu iş Demokrasinin gelişmesinin frenlenmesidir. Eğer dahilî emniyet teşkilâtımızın her türlü menfi hareketlere karşı yeteceğine ben kanaat getirdiğimi arzettim, eğer aldanıyorsam, bu hususta beni tenvir etmelerini rica ederim. Eğer hakikaten yetiyorsa, şuhalde bunu daha fazla uzatmakta bir mâna tasavvur etmek ve memleketin umumi menfaatlerine hizmet etmektedir, diye mülâhaza yürütmek yerinde değildir. Benim istirhamım, artık bu konuya bir nihayet verilmiştir. Yani bu teklifin reddedilmesini veya hükümetin bu tasarıyı geri almasını kendilerinden rica ediyorum. (Sağdan bravo sesleri)

ALİ RIZA ESEN (Siird) — Sayın arkadaşlar; misaki millî çevresine giren ülkemizin başı Trakya ve gövdesi da Anadolu'dur. Bunları birleştiren de Boğazdır. Bu boğazların hâkimi olmak ve boğazları tutmak bizim için siyaseten lâzım olan bir haktır.

Arkadaşlar, tarihi tetkik edersek Karlofça Muahedesinde, yani 1799 dan 1922 yılına yani hâkimiyetin teessüsüne ve İnönü'nün Lozan muzafferiyetine kadar Hükümeti Osmaniye'nin tedrici tedrici inkiraza doğru gitmesi, boğazlar üzerinde, büyük devletlerin gözü olmasındandır. Bu kadar kuvvetli ve kıymetli varlığımızı korumak için ufacık bir arsanın korunması hususunda burada söyleştiklerimizi Sıkıyönetimi kabul etmemek için bir sebep yoktur, arkadaşlar haksızlık ediyorlar.

Arkadaşlar tarihi tetkik edersek, Şark milletleri mantıkan en kuvvetli bir millettir. Bunun içinde Türk de aynı zümrüdendir. Bu arkadaşlar da bu zümrenin içindendir. Eğer bunlar mantıklarını derinleştirerek tetkik ederlerse bu hakikatı görmüş olurlar.

Boğazlar meselesi üzerinde durmak, umumiyetle, gazetelerin yazılarını ve görüşleri gözönünde tutarsak yerinde buluruz kanaatindeyim ve aynı zamanda ufak bir çevre üzerinde kurulan bu Sıkıyönetim de dedikleri gibi, İstanbul'un hayatiyetini ve iktisadiyatını durdurmuş vaziyette değildir. Bunu hepimiz biliyoruz ve görüyoruz. Geceleri her yer açıktır ve her yere gidebiliriz.

İki gazete kapanmıştır. Birisi İleri Gazetesidir. Hükümetin ve Halk Partisinin rejimine karşı hareket eden bir gazetedir. Diğeri de Cihad'ın Tasvir Gazetesi kapatılmıştır. Arkadaşlar bu milletin, Meclisin varlığına hücum eden gazete herhalde kapanacaktı. Bunu böylece bilmek lâzımdır. Bu gazete seçimden sonra Meclisi Âlinin aleyhinde yazılar yazmıştır. Bunun kapatılması askerî bir zaruretti. Karara ittiba etmesi mecburiyeti vardır. Bir karara ittiba etmemiştir, kapatılmıştır. Sıkıyönetim idaresinin evvelce ittihaz ettiği Hükümetin getirdiği bu tasarı yerindedir, daha sulh Dünyada takarrür etmemiştir, bu noktai nazardan Sıkıyönetimi temditetmek zarureti vardır. Muayyen zamanında bu tasarıyı getirdiğinden dolayı Hükümete teşekkür ederim.

(Sağdan alkışlar.)

ŞEFİK TUGAY (İçel) — Muhterem arkadaşlar, Demokrat Partili Milletvekilleri arkadaşlarımız Partilerinin kurulduğu zamandanberi Cumhuriyet Halk Partisine ve Hükümetine yönelttikleri tenkit taktiğinin bir mihrakı vardır. Bu mihrak Cumhuriyet Halk Partisinin ve Hükümetinin vatandaşların tabiî hak ve hürriyetlerini tahdit ettiği iddiasıdır. (Soldan, bravo sesleri.)

Arkadaşlar, bu memlekette vatandaş hak ve hürriyetlerinin en kutsi bir mefhum olarak yerleşmesine hizmet eden ve bu mefhumların memleket içinde tesis eden Cumhuriyet Halk Partisine yöneltilen bu iddianın bu bâriz ha-

kikatler karşısında samimiyetine inanmak güçtür. (Soldan, bravo sesleri.)

Arkadaşlar; bu büyük, mukaddes mefhumların yanında bir mukaddes mefhum daha vardır, memleketini seven ve memleketinin hakikatlerini gören her vatandaşın takdir edeceği bu büyük hakikat yüksek memleket menfaatidir, memleketin yüce menfaatidir. Devleti temsileden ve bu mesuliyeti üzerine alan insanların memleketin yüksek menfaatlerini takdirde büyük salâhiyetleri vardır. Ve vatanın menfaati, memleketin selâmeti için doğrudan doğruya Anayasa hukukunun kendilerine bahşeylediği bu hakkı kullanırken tarihin önünde mesuliyet almış insanlar sıfatiyle, hiç şüphesizdir ki, onun mesuliyet duyğusu ve kanaatı karşısında birtakım gayrimesul kimselerin duydukları hissî kanaatlardan büsbütün başkadır ve onun içindir ki; hakikaten Hükümet mesuliyetini almış Devlet adamları sıfatiyle memleket içerisinde vatanın yüksek menfaatine uygun kararlar alımıştır.

Arkadaşlar, buyuruyorlar ki buğün Sıkıyönetimin ilân edilmesini lüzumlu gösteren mahallerde nasıl şartlar vardır? Arkadaşlar, bu şartları görmemek gaflettir. Bu şartları bizim kadar kendileri de takdir ederler; fakat takdirlerini parti politikalarına bir vesile ve bir âlet etmek istedikleri için bunu takdir etmez görünüyorlar. Esef edilecek bir vaziyettir. (Soldan, bravo sesleri.) Esef edilecek bir vaziyettir: Vatanın, memleketin yüksek ve âli menfaatleri mevzuubahis olurken bu en mukaddes mefhumun yanında bir parti politikası ve parti taktiği yapmak memleket için hayırlı neticeler tevlit etmez. (Soldan alkışlar.)

İstanbul'da Sıkıyönetimin ilânından kimler şikâyetçidir. Memleket içerisinde, memleketin intizamından, asayişinden memnun olan insanlar mı şikâyet ediyor. Sıkıyönetimin ilân edildiği yerlerde vatandaşların hak ve hürriyetleri tahdit edildiği için şikâyetler mi vardır. Milletvekili arkadaşlar sıfatiyle kimlere bu şikâyetleri serddetmiştir. Arkadaşlar, evet, şikâyet edenler vardır. Bunların milletin yeğâne mesnedi olan ve memleketin mukadderatına karar vermek salâhiyetini haiz olan Büyük Millet Meclisinin meşruiyeti hakkında söz söylemek istiyenler vardır, bu karardan müştekidirler. Doğrudur, onlar daima bu karardan müşteki olacaklardır. (Soldan bravo sesleri, alkışlar.)

Büyük Millet Meclisinin meşruiyeti hakkında söz söylemenin ve bir devre boyunca memleketin mukadderatına hâkim olan ve tamamiyle meşru yollardan gelen Türkiye Büyük Millet Meclisi hakkında gayrimeşru bir müessesedir diye söz söylemek salâhiyetini tanımayı hangi mantık, hangi hakiki bitaraf bir düşünce kabul edebilir? Ve bunu memleket içerisinde bir parti silâhı olarak kullanmaya hangi memleket müsaade edebilir? Edilemez.

ADNAN MENDERES (Kütahya) — Cezalandırılır.

ŞEFİK TUĞAY (Devamla) — Cezalandırmânın da yolları vardır, Adnan Bey.

AHMET OĞUZ (Eskişehir) — Mesnet çürüktür.

ŞEFİK TUGAY (Devamla) — Mesnet çürük mü? Çürük mantıklar çürük.

AHMED VEZİROĞLU (Afyon Karahisar) — Sadet haricinde konuşuyor.

(Sağdan : sadede sesleri).

ŞEFİK TUGAY (Devamla) — Arkadaşlar, bugünkü şartlar içinde memleket dahilinde hangi cereyanların geldiğini, bizi hangilerinin tehdit ettiğini her Türkün vicdanında belirmektedir. Onun için arkadaşlarımdan Hükümetin teklifini olduğu gibi kabul buyurmalarını rica ederim. Bu karar, emin olabilirsiniz ki memleketin yüksek menfaatlerine uygun bir karar olacaktır. (Soldan alkışlar). ç

FUAD HULÛSİ DEMİRELLİ (İstanbul) — Efendim Hükümetin bir agır teklifi karşısındasınız. Bu teklifin lehinde, aleyhinde konuşan arkadaşlarımı dikkatle dinledim. Aleyhinde konuşan muhterem arkadaşlar hepimizin en mukaddes düstur saydığımız Anayasanın metnine, ruhuna istinaden söz söylediler. Anayasamızın 86 ncı maddesini arkadaşlardan muhterem Hasan Dinçer huzurunuzda okudu, ben tekrar edecek değilim. Bir de Hükümetin tezkeresine bakıyorum, en ağır bir teklif için bir satırdan ibaret mucip sebeb gösteriyor. Sıkıyönetimi gerektirmiş olan durum devam ediyor, diyor.

Gayet müphem. Vehbi Kocagüney arkadaşım ve diğer arkadaşlar, onlar da hiç bir şey söylemediler. Hasan Dinçer arkadaşımın maddeyi okumak suretiyle saydığı 4 sebepten hangisine

istinat edildiği hakkında vazıh bir ifade şimdiye kadar işitmedim. Bir takım müphem ve kapalı sözler söyleniyordu. bilmiyorum, belki bu salonun içinde Hükümet iç ve dış politikalar hakkında bazı sözler söylenmiştir. Fakat Kamutaym birleşimi halinde söylenmemiştir. (Sağdan bravo sesleri). Onun için bunlar bizce meçhuldür, açıklanmak ister. Açıklanmadıkça, böyle ağır bir baskının hâlâ bazı vatandaşlarımızı hükmü altında tutmasına nasıl kabil ve razı olabiliriz ve buna nasıl rey verebiliriz?

REŞAD AYDINLI (Denizli) — Açıklanmış olsaydı konuşmazdık bile.

FUAD HULÛSİ (Devamla) — Şimdi, tezkerede 86 ncı maddeye uyan sebeblerden herhangi biri var mıdır? Gerçi geçen sefer de uzatıldı. Fakat iyi biliyorum ki orada da vazıh sebebler ifade edilmemişti ve bundan dolayı da şimdi burada bulunmıyan muhterem arkadaşlardan Köprülü Fuad arkadaşımız ve diğerleri, gayet samimî olarak, aleyhinde bulundular ve böyle bir sebebin mevcut olmadığını ortaya koydular.

Ogünden bugüne kadar ne hâsıl olmuştur, hangi bir hâdise vücuda gelmiştir? Kazüs belli (Casus belli) denilen ve harbi gerektiren bir durum mu var? İç durumda ne vardır? Bir ayaklanma mı vardır? Hiçbirşey görülmüyor.

Şuhalde hangi sebebe istinat ediliyor?

RASİH KAPLAN (Antalya) — Beyefendi sekiz senedir Anadoluda değil misiniz? (Sağdan, kürsüden konuş sesleri).

FUAD HULÛSİ DEMİRELLİ (Devamla) Yoksa Cumhuriyete karşı, Vatana karşı bir kalkınma mı vardır? Hâşa. Aziz vatandaşları böyle bir şâibeden tenzih ederim. Kendilerine böyle birşeyi isnat etmeyi düşünmek bile hatadır. (Sağdan alkışlar).

Ortada ne vardır? Hükümetin politikasına uymıyan, sıkıcı neşriyat yapan gazeteler mi var? Pekâlâ bunlar yanlış birşey yazmışlarsa tashih edilir, cevap verilir. Yoksa gazete kapamak, gazetelerin kapanması için Sıkıyönetimi devam ettirmek icabetmez. Vuzuhsuz, karışık ve kanundaki muayyen sebeplerle hiçbir münasebeti olmıyan şeylerdir ki, insanın aklına, Hükümetin ve taraflılarının Örfi İdareye her derde deva saydıkları ve bize de böyle saydırmak istedikleri endişesini getiriyor. Sükûn isteriz, sükûnu temin edeceğiz, diye böyle sözler de işitiyoruz. Türk Milleti sükûna âşıktır. Fakat bu sükûnu ihlâl eden de yoktur. Bu büyük millet sükûnu terakki yolunda, demokrasi yolunda adalet ve ıslahat mefkûreleri yolunda hareketsizlik ve atalet mânasına alamaz, arkadaşlar. (Sağdan alkışlar). Yalnız cebir ve şiddet politikasıdır ki, halktan bunu istiyebilir. Türk milleti ise meskeneti asala kabul etmez, etmemiştir ve etmiyecektir. (Sağdan bravo sesleri ve alkışlar). Anayasamız, 68 nci maddesi de şu hakikati tesbit ve ilân etmiştir: Her Türk hür doğar, hür yaşar.

İşte, tarihi boyunca binbir bâdireye rağmen hayatiyetini muhafaza etmesi bundandır. Böyle şerefli bir milletin vekili olmanın sorumluluğu da büyüktür. Millete lâykı olmak ilk vicdan borcumuzdur. Vatandaşlarımızın önemli bir kısmını daha uzun zaman Sıkıyönetim altında tutmaya hakkımız yoktur. Hükümet Sıkıyönetimin lâzım olduğunu söyliyebilir, rahatlığı için yıllarca sürmüş olan Örfi İdarenin aylarca uzatılmasını istiyebilir, fakat biz böyle bir şeye meydan vermemeliyiz arkadaşlar.

Ortada kanuni bir sebep, fiilî bir kaynaşma yokken iç emniyet bakımından harbi gerektirecek bir hâdise mevcut değilken, dış selâmet bakımından Örfi İdarenin zaruri olduğunu ispat edememişlerdir, millet bize artık yeter, hak benimdir, söz benimdir diyor.

Bu hür ve gür sese kulak vermeliyiz. Emniyet te bundadır; selâmet de bundadır. Hattâ kuvvetli olmasını candan dilediğimiz Hükümetin hakiki kuvveti de bunda olacaktır. Yoksa şiddet ve tazyik politikasında değil.

Hülâsa ediyorum: Anayasamıza muhalif olması sebebinden dolayı bu teklifin reddini ve milletin mukaddes, tabiî hak ve hürriyetlerine kavuşturulmasını ben de arkadaslarım gibi sizden dileyorum. (Sağdan alkışlar).

İSMAİL HAKKI ÇEVİK (Eskişehir) — Sayın arkadaşlar; İstanbul ve civarında Sıkıyönetimin altı ay daha uzatılması hakkındaki altı ayevvelki Hükümet teklifi müzakere edilirken söz alan Fahrettin Altay bize şöyle birtakım mucip sebepler söylemişti: İstanbul ve civarını müdafaa eden Birinci Ordu hariccî tahrikâta daha açık bir ifade ile, komünizme karşı böyle fevkalâde bir silâha ihtiyacı vardır. Hattâ oo zaman söz alan arkadaşlarımız arasında ben de vardım. Bu vaziyet karşısında Hükümet Fah-

rettin Altay'ın beyanatını tavzih etmediği için bu silâhın yalnız komünizm cereyanına karşı kullanılacağına intizaren Hükümet teklifi aleyhinde reyimi kullanmadım.

Aradan geçen altı aylık tatbikat devresi maalesef benim bu kanaatimde aldanmış olduğumu açıkça göstermiştir. Bunun iki misalini huzurunuzda vazih bir şekilde ifade etmek mümkündür. Bunlardan birisi Yarın Gazetesinin kapatılmasına ait olan hâdisedir. Yarın Gazetesinin sahibinin takip ettiği politikayı hepiniz gibi ben de bilirim. Ancak bu gazete, sahibinin siyasi akidesinden dolayı kapatılmış değildir. Kapatmayı mütaakip Sıkıyönetim komutanının neşrettiği tebliğde açıkça ifade edildiği gibi bu gazete Devlet Reisinin aleyhindeki neşriyattan dolayı kapatılmıştır. Şunu açıkça söylemek isterim ki şahsen ben bir gazetenin Devlet Reisi aleyhinde bu kabîl neşriyatı yapmasına taraftar değilim. Fakat Sıkıyönetim komutanlığının şahıslara vâki taarruzları sebep ittihaz ederek matbuat hürriyetini tahdit etmesine de taraftar değilim.

AHMET SUNGUR (Yozgat) Fakat o, bir şahıs değildir. Bir Devlet Reisidir.

İSMAİL HAKKI ÇEVİK (Devamla) — Hâdise meydandadır. İkincisi Tasvir Gazetesinin kapanmasıdır. Tasvir Gazetesi bir Milletvekilinin seçime ait olan itirazlarını naklen yazmış olmasından dolayı kapatılmıştır. Maalesef matbaası da beraber kapatılmıştır. seçim münakaşalarının yapılması suç mahiyetini alırsa o vakit Adlî otoritenin harekete geçmiş olması lâzımdır. Hakikaten Adnan Menderes'in bu ifadesinde Devlet nizamını bozan, B. M. Meclisinin meşruiyeti aleyhinde halkı tahrik eden bir cihet varsa Devlet mekanizması harekete geçsin ve kanuni muamelesini yapsın. (Soldan yapıldı sesleri) Şimdi bunun beyanatını nakletmiş olan gazeteyi ve matbaayı müddetsiz olarak hangi askerî sebeple, kabili kıyastır? Hükümet burada kulislerde sarahaten ordu menfaatlerinin lehinde kullanacağını söylemişti. Halbu ki bu iki hâdise gösteriyor ki bu salâhiyet iç politika cereyanlarında siyasi bir tazyik ve baskı olarak kullanılmıştır. Binaenaleyh tatbikatla hükümetin sözleri arasında ciddî ve samimî bir rabıta bulmıya imkân yoktur.

Arkadaşlar sırası gelmişken söylemek yerinde olur ki; bütün Meclis komünizm aleyhtarıdır, Bunların içersinde ben de varım. Fakat memlekette kominizmin yayılması ve günün birinde iktidara geçerek bütün memleket nizamını bertaraf etmesini temin etmek bahsında Sıkıyönetim kâfi bir silâh değildir. Bunu size açık bir misal ile ispat edeyim.

İspati gayet kolaydır. 1917 Rusya ihtilâline göz çevirmenizi rica edeceğim. Orada komünizmin muvaffak olmasının sebebi iktisadi zaruret ve sefalet idi. 1917 den evvel Rusya feodalite usulü ile idare ediliyordu. Yani muayyen bir zümre her şeye hâkimdi. Büyük bir halk kitlesi sefalet içinde idi. Komünizm nazariyesi herkese müsavi hak, müsavi geçim vadediyordu. Tabiî sefalete ve ıstıraba mâruz kalan büyük tabaka bu va'di benimsedi ve ihtilâl muvaffak oldu.

Şimdi bizim memleketimizde de iktisadi bakımdan sefalet manzarası vardır. Büyük bir sefalet vardır. (Soldan sefalet yok sesleri). (Soldan sefalet yok sıkıntı var sesleri).

Sözümü kesmeyin, ben bir Milletvekiliyim, müekkillerimin bana telkin ettiği fikirleri söylüyorum.

BAŞKAN — Mâni yoktur. Sözünüze devam ediniz İsmail Hakkı Çevik.

İSMAİL HAKKI ÇEVİK (Devamla) — Komünizmin mânevi cephesini yıkmak lâzımdır. Hakikaten komünizmi yıkmak istiyorsak bu âfetin yayılmasına ait mânevi sebepleri ortadan kaldırmak yerinde olur. (Öyle şey yok sesleri). Siz de gelir bana buradan cevap verirsiniz.

BAŞKAN — Devam edin İsmail Hakkı Bey mâni yoktur. sözünüze devam edin.

İSMAİL HAKKI ÇEVİK (Devamla) — Binaenaleyh hakikaten bolşevizmi yıkmak istiyorsak, sefalet ve ıstırapla mücadele etmemiz lâzımdır. Yoksa Sıkıyönetimle, kanunla, şununla, bununla, bunun önüne geçmiye imkân yoktur. Çok iyi hatırlarsınız ki; Çar idaresi zamanında Marksizmin memlekete hâkim olmaması için Rusya'da ittihaz edilmiş olan askerî ve siyasi tedbirler, bugün bizim ittihaz ettiğimiz tedbirlerden hiç te farklı değildir. Sebebi çoğunluğun bu vaziyette öbür tarafa iltihak etmesidir, idari mukarreratın polis mukarreratının hiç bir vakit, hakiki bir safhada bolşevizm ile mücadelesi yapıldığına ben şahsan kaani değilim. Geçen defa söylemiştim; bugün de tekrar edeceğim, Sıkıyönetim, 1940 senesinden beri hayattadır. O vakit benim gibi bir çok arkadaşlar milletvekili değillerdi. Örfi İdare ilân edildiği zaman Hükümet bunun ilân

sebeplerini, gizli bir celsede, bütün milletvekillerine beyan etti. Şimdi kulislerden, şuradan buradan duyduğumuz sözler, rivayetlere göre, bir muhtemel düşman istilâsına karşı Orduyu ayakta tutmak için bu tedbire lüzum vardır. Umumi kanaat budur. Hükümetten rica ediyorum; hattâ müsaadeleriyle Başbakan Recep Peker'e hitap ediyorum, kendileri geçenlerde bir yurt seyahatlerinde bir toplantıda demişlerdi ki: «Bir sabah uyandığımız vakitte harb tehlikesiyle karşı karşıya bulunmıyacağımızı bertaraf eden bir delil yoktur». Eğer hakikaten Türk Vatanı ve Türk birliği bir ecnebi istilâsına mâruz kalmak ihtimali varsa bunu gizli bir celsede izah buyursunlar. Zayıf bir ihtimal dahi olsa, tam bir kanaatın dahi olmasa, iki elle Sıkıyönetimin devamına bütün Demokrat arkadaşlar da beraber rey vereceğiz. Bütün endişemiz, bütün korkumuz ve bütün şikâyetlerimiz Ordunun takviyesi için elde edilen bu silâhın, Hükümet gibi, iktidar Partisi gibi düşünmiyen vatandaşların aleyhinde siyasi bir tazyik vasıtası olarak kullanılmasından doğmaktadır. (Sağdan, bravo sesleri, alkışlar).

BAŞKAN — Şahin Lâçin. (Yok sesleri).

MÜNİR BİRSEL (İzmir) — Sayın arkadaşlar; Demokrat Parti mensubu Sayın Milletvekili arkadaşlarımız ve Bağımsız Sayın Milletvekilleri arkadaşlarımız Büyük Meclise katılalı bu mesele ikinci defadır ki, konuşuluyor. Ben bu mevzuunun konuşulması vesilesiyle düşünürken geçen defa bu mesele muhalif Parti mensubu Sayın Milletvekili arkadaşlarımızın Gruplarında vazife almış, İdare Heyetlerinde vazife almış başlıca şahsiyetleri, kendilerini şahsan mümtaz şahsiyetler diye tanıdığım arkadaşlar tarafından burada uzun uzadıya konuşulmuş ve neticede Büyük Millet Meclisi bu tedbirin alınmasına ve devamına lüzum görmüş olduktan sonra bugün tekrar ve o şekilde münakaşa mevzuu olmıyacaktır diye düşünmüştüm. Halbuki şimdi işittiklerim beni müteessir etmiyor dersem doğru söylemiş olmam.

Geçen defa bu arkadaşlarımızın söylediklerini gayet iyi hatırlıyorum, ve hatta kendilerine arzedeyim ki, hatıramı tazelemek için geçen celsenin zabıtlarını da gözden geçirdim. Arkadaşlarımın geçen defa konuşulandan başka bir şekilde konuşmalarına bu Meclis bugün muhatap oluyor. Geçen defa bir kısım arkadaşlarımız, İsmail Hakkı Çevik ve Refik Koraltan arkadaşlarımız; tehlike nedir, dediler? Refik Koraltan arkadaşımız, Demokrat Partili bir başka arkadaşım, Fuad Köprülü'nün konuşmasından sonra tehlikeyi mevzuubahis etmiyorum, dediler. Sayın Fuad Köprülü ise, tehlikenin mevcut olduğunu, harb bitmiş olmasına rağmen dünyaya sulhu sükûnun gelmediğini ve Hükümetin teyakkuz ve dikkat göstermesinin vazifesi olduğunu, ancak; bu işte Sıkıyönetimin kâfi bir tedbir olmadığını, başka tedbirlerin alınması lâzımgeldiğini ve Sıkıyönetimin faydasız olduğunu Hükümeti dahilde ve hariçte zayıf göstercecek bir iş olduğunu söylediler ve ilâve ettiler: Memleketi müdafaa için Hükümetin alacağı tedbirleri burada ittifakla derhal kabule âmadeyiz, dediler.

Arkadaşlar, geçen 6 ayın hâdiseleri bu işin faydalı mı, faydasız mı olduğunu, bizi dâhilde ve hariçte zayıf mı, kuvvetli mi gösterildiğini herkese ispat etmiştir, millete ispat etmiştir, dünyaya ispat etmiştir. (Soldan alkışlar). Bugün Sayın muhaliflerden bazıları bu kanunun siyasi maksatlara âlet, gazete kapatmak için elde tutulan bir müessese ve iç politika için bir vasıta olduğunu söylediler. Arkadaşlar, Büyük Meclisteki kendilerinden rica ediyorum, memleketin selâmeti, milletin huzur ve emniyeti için alınan olağanüstü bir tedbir olması teklifi konusu önünde bu şekilde Parti düşüncelerini, Parti politikalarını, ne yapalım, ne de birbirimize isnadedelim. Konu, bu konuların çok üstünde, memleketin ve milletin selâmeti, huzur ve emniyeti meselesidir. Birbirimizi itham etmek, birbirimize kötü şeyler isnadetmek ve söylemekle bu konuda milletvekili tarafından söylenmesi lâzımgelen şeyler söylenmiş olmaz ve mesele etrafiyle halledilmiş olmaz. Burada milletvekili olarak konunun ve işin icabatı üzerinde durmak daha yerinde bir hareket olur.

Arkadaşlar, burada milletin haysiyet ve şerefi, milletin kıymeti, hürriyetlerin kudsiyeti hakkında edibane sözler ve cümleler dinledik. Arkadaşlar biz de böyle edibane cümleler söylemesini pekâlâ biliriz ve millet ve hürriyetseverlik hislerinde hiçkimse diğerinden birtek adım, bir kıl kadar ileri ve üstünlük iddia etmek hakkına malik değildir. (Soldan alkışlar). Ben bu edebiyata cevap vermiyeceğim. Bazı arkadaşlarımız kanunun tatbikını tenkit buyurdu-

lar. Sayın Osman Köni'nin yaptıkları tenkit gibi Büyük Millet Meclisinde bu Sıkıyönetim kararı alınırken bu müessesenin tatbikatı hakkında Hükümeti tenkit etmeleri elbette haklarıdır. ve elbette gazete kapatılmasının sebeplerini de sorabilirler. Ve Hükûmet lâzımgelen cevapları verir. Burada şunu da derhal işaret etmeliyim ki, hukuk kültürü aldığını yakinen bildiğim ve eskiden tanıdığım Reşad Aydınlı'nın burada emniyet teşkilâtımızın yeterliği yok mudur ki, böyle bir tedbirin alınmasına lüzum görülüyor; yolundaki sözünü, kendilerinin bildiğim ve inandığım ilgileriyle telif edemediğimi söylemeye mecburum.

Arkadaşlar, Devletin haricî ve dahilî emniyet için birçok teşkilâtı vardır, amma bu teşkilâtların yanında Anayasaya girmiş bir de İdarei Örfiye müessesesi vardır. İdarei Örfiye müessesesi lüzum olduğu kadar devam eder ve bu müessesenin mevcudiyeti memlekette emniyet teşkilâtının yetersizliğini göstermez, ne burada ne dünyanın bir tarafında. (Soldan bravo sesleri).

Şimdi arkadaşlar, burada konuşan arkadaşlardan Hasan Dinçer'in (Demokrat arkadaşlarlardan Fuad Hulûsi arkadaşımız da o sözlere iştirâk ettiler) bugünkü teklifin Anayasaya uygun olup olmadığı noktası üzerinde söylediklerinde biraz durmak istiyorum.

Arkadaşlar harb hali, ihtilâl ve saire gibi sebeleri bırakıyorum. Bunların üzerinde zaten kendileri de durmadılar. Fakat ikinci sebeb olarak söyledikleri şeyi (Harbin kaçınılmaz hale gelmesi şeklinde) ifade buyurdular ve dediler ki, böyle bir tedbiri almak için harbin kaçınılmaz bir hale gelmesi, harbin eşiginde bulunmamız lâzımdır. Hiçbir tereddüde mahal kalmıyacak kadar harbin vukuu muhakkak olmalıdır, dediler.

Şimdi arkadaşlar, bildiğiniz bir metni müsaadenizle tekrar okuyayım. Kendilerinin de istinat buyurduğu 86 ncı maddenin şu fıkrası acaba kendilerinin söylediği mânaya gelir mi? (Veya harbi gerektirecek bir durum başgösterdikte). Bu demek midir ki; harb kaçınılmaz bir hale geldiğinde, harbin eşiğine vardığımızda, harbe tereddüde mahal kalmıyacak bir zamanda ilân edilir? Hiç bir vakit arkadaşlar. Harbin eşiğine gelindiği zaman, harb tereddüde mahal kalmıyacak kadar muhakkak olduğu zamanda ancak, harb ilân edilir, fazla birşey yapılmaz, o vakit artık tedbir almak zamanı artık geçmiştir. (Alkışlar). Bu tedbir, yalnız harbin içine girmek vaziyetinde bulunmakla alındığı zaman, alınacak tedbir değildir. Bu memleketin selâmetini, bu memleketin huzur ve emniyetini muhafaza ile, onun için her türlü tedbirleri almak işi ile, vazifesiyle en kutsal vazife olarak mükellef olan bir Hükümet ve bir Meclis için tedbiri vaktinde almamak affedilmiyecek bir hata olur. Bu tedbiri daha evvel, yerinde ve zamanında almak zaruretini müdrik insanlarız.

Arkadaşlar, Hasan Dinçer arkadaşımız tehlike vardır, dediler, sulh yoktur dediler, topraklarımıza yabancı gözler dikilmiş bir haldedir, buyurdular. Arkasından, İsmail Hakkı Çevik arkadaşımız tehlike varsa kabule hazırız dediler. Rica ederim daha ne istiyorlar? Hasan Dinçer söyledi. Fuad Köprülü'nün söylediklerini unuttularsa onu da bir defa daha okumalarını rica ederim.

Arkadaşlar; bugün tetkik edeceğimiz konunun bendenizce yalnız şuna munhasır olması lâzım gelir. Durum, bugünkü durum, iç, dış her türlü durum, memleketin umumi vaziyeti altı ay evvelkinden daha mı iyidir? Daha bugün vaziyet, dünya vaziyeti, hudutlarımızdaki vaziyetler bizi dün almağa mecbur olduğumuz tedbirlerin en mühimmini terk etmeğe bizi sevk edecek kadar iyilik arzetmiş midir?

Arkadaşlarım, kendi kendimizi değil, memlekete karşı bu sualleri iradetmeliyiz. Dünyada Rus orduları ve diğer muharip Devletlerin orduları bugün tamamen terhis edilmiş midir?

ADNAN MENDERES (Kütahya) — Onlar idarei örfiye çıkarmıyorlar.

MÜNİR BİRSEL (Devamla) — Biz, fevkalâde hallerin devamı hakkında kabul ettiğimiz kanunu ilga mı ettik? Ve nihayet arkadaşlar, bunlara müsteniden binlerce ve yüz binlerce vatan çocuklarına hudutlarımızı bekletmek suretiyle ki, onları müstehlik vaziyete sokarak, memleketin iktisadiyatı uğrunda sarfetmeğe muhtaç olduğumuz paraları bu yolda istihlâk ederek, hudut beklettiğimiz çocukları eylence için mi orada bırakıyoruz? (Soldan bravo sesleri.)

Arkadaşlar, şayanı şükran olan bir ciheti dahi ifade etmek borcumdur. İstanbul'da ve Sıkıyönetim mıntakalarında, diğer arkadaşlarımın da söylediği gibi, namuslu vatandaşları bu memleketin hakiki evlâtları ve memleketi seven Türk

çocukları huzur ve emniyet içindedir. Bu müesses Demokles'in kılıcı mı imiş? Arkadaşlar, eğer öyle ise bu Demokles'in kılıcı; içte ve dışta bu vatana fenalık etmeyi kafalarına koymuş olanların başındadır. (Soldan bravo sesleri ve alkışlar.)

Arkadaşlar, biz Büyük Millet Meclisini dünyanın henüz yatışmadığı, cihanın o karışıklıkları arifesinde bulunduğu bir zamanda tarihî vazifemizi safdil ve kararsız olmak suretiyle yapacak insanlardan değiliz. Biz, vazifemizi bu milletin ve memleketin huzuru, emniyeti ve selâmeti için vaktinde tedbir almak vazifesiyle mükellef bir heyetiz ve bunun mesuliyetini üzerinde taşıyan insanlarız. (Soldan alkışlar.)

KEMAL ÖZÇOBAN (Afyon Karahisar) — Sayın arkadaşlar, miktarı kâfi söz söylendiği için bendeniz söz söylemekten sarfınazar ediyorum. Yalnız Şefik Tugay arkadaşımız bir isnatta bulundu, onun için söz söylemek zaruretindeyim.

Şefik Bey arkadaşımız bu mevzuu konuşurken Partimizin bir taktik yaptığı isnadında bulundu. Kendisi ne kadar koyu ve müfrit Halkçı olursa olsun ben de o kadar koyu bir Demokratım. Bir demokrat olmak itibariyle taşıdığım hâleti ruhiyeyi arza mecburum. Düşündüğümüz şudur ki: Biz sebep ve suretle memleket işi ve milletin menfaati mevzuubahis olduğu zaman herhangi bir şeyi taktik olarak kullanmayız. Ve millet işinde kimseden asla geri kalmayız.

BEHÇET KEMAL ÇAĞLAR (Erzincan) — Âmiiin!...

KEMAL ÖZÇOBAN (Afyon Karahisar) — Bunu kendilerine ret ile iktifa edeceğim. Bendeniz de sayın hocamın uzatma talebine itiraz edeceğim af buyursunlar hocamdır; kendilerinden ders aldım, inkılâbımızın anahatlarını bize öğretti yeni rejimimizin nasıl müdafaa edileceğini bize o okuttu ve bu hususlarda bizi tenvir eden odur. Hocam olduğu için kendilerine hususi olarak hürmetim vardır, ancak bizim bir de millî vazifemiz vardır, millî vazife zili çalınca hocam da olsa aleyhine söz söylemek vatanî borcumuzdur, hoş göreceklerini ümidederim. (Gülüşmeler.)

Arkadaşlar; malûmunuzdur ki, hürriyet fikirlerinin dünyaya yayılmasına, kökleşmesine eserleriyle, fikirleriyle yardım eden bir mütefekkir, bir âlim vardır : Monteskiyö. Kendisinin Ruhülkavanin namındaki eserinde gösterdiği idare şekillerini tetkik edersek, orada birçok idarelerden bahsederken, müstebit idareden de bahsettiğini görürüz. Monteskiyö kitabında idare şekillerinin mümeyyiz vasıflarını ve bu arada müstebit idarenin de karakteristik vasıflarını söyler, idare edilenlerle idare edenlerin taşıdıkları hâleti ruhiyeyi anlatır ve onların dayanaklarını gözden geçirir. Müstebit idarenin korku esasına dayandığına ve idare edenin korku vermek, idare edileni korkutmak vasfına işaret eder. Arkadaşlar, bizim Anayasamızı tetkik edersek baştan aşağı demokrat vasfını taşıdığını müşahede ederiz. Fakat bazı antidemokratik kanunların mevcudiyeti ve bu kanunlara dayanan hükümetin fiilî hareketi maalesef bu görüşümüzün doğru olmadığı ve millete korku verilmek istendiği hissini veriyor. Müstebit idare ülkelerinde müthiş bir korkunçluğun hükümferma olduğunu ve ruhlara kadar işlemiş bulunduğunu söyliyen Monteskiyö bugün sağ olsaydı Örfi İdare Kanununun bizim Hükümetimize bahşetmiş olduğu Sıkıyönetim ilânı hak ve salâhiyetinin ne kadar suiistimal edilmiş olduğunu görürdü.

Arkadaşlar; benden evvel söz söyliyen arkadaşlarım, Sıkıyönetimin Anayasadaki sebeplere ve hukuki mevzuata aykırı taraflarını serdettikleri için bendeniz o taraflara ilişmiyeceğim. Zira ne kadar söylersek söyliyelim, iş parmak kaldırmağa gelince gaip edeceğimizi biliyoruz. Yalnız bize öğrettikleri hilâfına hocamın Sıkıyönetimi yerinde kullanılmıyarak bir korkutma vasıtası olarak istimal etmesini bendeniz şahsan doğru bulmıyorum. Zira hakiki vazifesi dışında Örfi İdare Makamları Demokrat Parti aleyhine hareketten başka bir iş yapmıyor kanaatındayım.

Misal olarak şunu arzedebilirim, geçen sene Demokrat Parti Beyannamesini basan Yeni Sabah Gazetesi kapatılmış, aynı zamanda bunu basan Tanin Gazetesi kapatılmamıştır.

Türkiye'de müsavat vardır, hak vardır, adalet vardır diyorlar. Bu mudur adalet arkadaşlar? Hak ve müsavat bu mudur? Yeni Sabahı kapatırlardı!... Çünkü kapanan gazete Hükümet aleyhine yazılar yazıyordu, Tanin Gazetesini kapatamazlardı? Çünkü kapatılmıyan gazete Hükümetin mürevvici efkârı idi.

Arkadaşlar; Millî bünyeye ârız olacak en küçük tehlikeyi sezdiğimiz an hepimiz çelik top gibi birleşmeyi bilen bir millettiz. Ozaman De-

mokrat Parti, bilmem ne partisi Hükümet Partisi filân yoktur arkadaşlar. En küçük bir tehlike karşısında ozaman çelikleşmiş bir tek Türk Milleti vardır. Birçok antidemokratik kanunlarımızla Hükümetin maalesef milleti türlü türlü vesilelerle baskı altında bulundurduğunu gazeteler yazarken politik fikirlerle bu gazeteleri kapatmakla Sıkıyönetimi kendi Partisine alet yaptığı söylenirken Sayın Hocamın bu türlü uzatma takririni huzurunuza getirmesi bana hayret ve teessür verdi. İyi öğretti, o yola gitmedi. Vakıa bir ata sözü vardır hocanın sözünü dinle de gittiği yoldan gitme. Fakat burada hususi iş değil millî hareket vardır. Kendisi bize böyle yapın şöyle yapın deyip dururken kendisinin bunu yapmaması milleti ve bizleri yani talebelerini şaşırtmaktadır. (Soldan; o sarıklı hocalardı.)

Benim dediğim sarıksız hocadır. İstediğimiz şudur. Şefik Tuğay arkadaşımın dediğinin aksine kanunun bahşetmiş olduğu bu salâhiyetin suiistimal edilmemesi ve gazetelerin kapatılmamasını dilemektir.

RASİH KAPLAN (Antalya) — Aziz arkadaşlarım; belki dedim, sesimle olsun duyururum bugün dünyada ne var diyen bizim Fuad Hulûsi'ye duyururum, ne var ki dünyada Sıkıyönetim olsun diye bir sual sordu, hiç olmazssa ne olduğunu duysun, Türk Milletinin bildiği birçok şeyler var olduğuna o da inansın.

Arkadaşlar Sıkıyönetim, bundan yedi sene evvel dünya umumi bir harbe gitti, buna Cihan Harbi adı verildi. Biz onun tam eşiğinde, Aziz Türk Milleti; O Türk Milleti ki; asırlardan beri bütün dünyanın sağdan, soldan önden, arkadan hucumuna uğrıyan Türk Milleti, henüz daha 27 sene evvel İstiklâl Savaşını yaparak kurtuluşunu temin eden Türk Milleti, bu Büyük Cihan Harbi karşısında yine bakdı ki; bütün milletler eşiğinin önünde toplandı. Kendisine karşı oradan milyonluk ordu, buradan milyonluk ordu hareket halinde. İşte o gün arkadaşlar, bundan yedi sene evvel, Türk Milleti bu tedbiri aldı; Sıkıyönetimi İstanbul'da kurdu.

Arkadaşlar; Sıkıyönetimin yedi senedir niçin devam ettiğini, Türk Vatanı içinde kadın, erkek, genç, ihtiyar her Türk adını bildiği kadar biliyor. Bu gün ne varsa aziz arkadaşlar, bunun ne olduğunu gidin Erzurum'un en üçra köşesinde bir ihtiyar anneye sorun; genç bir delikanlıya sorun; saçı yeni bitmiş çocuğa sorun; Kars'ta herhangi bir vatandaşa sorun, Van'da herhangi bir ihtiyara sorun! (Soldan alkışlar, bravo sesleri) Gelin Trabzon'da sorun; Ankara'da sorun; cenuba gidin Maraş'ta, Ayıntab'da, Diyarbakır'da sorun, Adana'da, İstanbul'da sorun! Neler olduğundan mı şüphe ediyorsunuz?

Arkadaşlar; Sıkıyönetim Türk Milletinin yedi senedir İstanbul'da, lüzumlu gördüğü bir müessesedir, o mıntakada, lüzum ve icabederse her yerde kurar. Buna bu Meclis kaadirdir. Bugün orada lüzumlu görerek devam ettirir. Arzettiğim gibi. sebeplerini ve mucip sebeplerini Türkiye'de bilmiyen tek fert yoktur. Yedi senedir mucib sebeplerinin okadar çeşitlerini gördük ki; Arkadaşlar, geceleri sabahlara kadar uykumuzun kaçtığı günler oldu. Bu Meclisi Âli nelere şahit oldu? Ne hâdiseler geçirdi? Yedi sene içinde, Türk Milletinin ve Aziz Türk Vatanının geçirdiği endişeler üzerinde Fuad Hulûsi arkadaşım, ne var, diye bunu mu soruyorlar ? Bize sormayın. Biz onu çok iyi biliyoruz.

Bir arkadaşım dedi ki; bu Sıkıyönetim dediğimiz şey Yunanistan'da bile yoktur.

Arkadaşlar, bu eski dostumuza çok acırız, fakat Yunanistan'ın bugün düştüğü hal imrenilecek bir hal midir? Türkiye' o hale mi düşsün? O milletin biranevvel o durumdan kurtulması, devletinin, hükümetinin kudreti ve kuvveti eline alarak memleketinin sükûnetini temin etmesi bizim için bir dilektir. O memleketin dostu olarak başka bir şey diyemeyiz. Biranevvel vaziyete hâkim olsun da memlekette sükûneti temin etsin, çünkü bizimle hem huduttur, hem de dostumuzdur. Ona mı imreniyorlar? Arkadaşlar, yurt işleri, millet işleri şakaya gelmez. Hepiniz benim yaşımdasınız. (Gülüşmeler.) İstiklâl Mücadelesinin şahidi oldunuz. (Bu yurt ve bu vatan, bu Mecliste, birleştikten sonra hepimiz bir yaştayız). Bu yurt ve bu vatan ve bu aziz Türk Milleti İstiklâl Mücadelesinin başında nasıl tehlikelere mâruz kaldı. Hepiniz içinde yaşadınız, hepiniz acı duydunuz, hepiniz o dert ile kan ağladınız. Arkadaşlar gözünüzün önüne Türk Milletini getirin, muhakemenizi toplayın, bugünkü durumu nedir anlarsınız.

Arkadaşlar, bugünkü durumu Büyük Amerika milleti ve bütün dünyaya - dünyada sulh olmadı, sulh tehlikede - deyip dururken ve sul-

hun en tehlikeli olduğu yeri de bizim hudutlarımızda gösterirken bunun karşısında tereddüt ediyorlar. Arkadaşlarım Sıkıyönetimin sebebini anlamıyorlar, mucip sebepleri vazıh değildir, diyorlar. Bundan vazıh ne olabilir? Benim vatanım, benim milletim tehlikeye girecek, ondan sonra tedbir almaya gidilecek! Arkadaşlar, ona şaşkın tedbiri derler, ona zavallı tedbiri derler, ona millet esarete doğru giderken idarecilerinin uykudaki kötü durumu derler. Cumhuriyet İdaresi kurulduktan sonra hiçbir zaman bu türlü bir tedbir almamış ve uykuya dalmamıştır ve bundan sonra da dalmıyacaktır. (Soldan alkışlar.)

Arkadaşlar, bir arkadaş bir kelime sarfetti; bu Sıkıyönetim ne devletin, ne milletin, ne de vatanın faydası içindir, dedi ve cevabını yine kendisi verdi. - Dedi ki Sıkıyönetim İstanbul'da kurulmuştur, İstanbul ise bu memleketin dimağıdır, binaenaleyh oradaki dimağı boğmak istiyorlar. Onun için kurdular. Bu arkadaşa hatırlatayım ki; bu memleketin ve bu milletin dimağı Türkiye Büyük Millet Meclisidir, dimağ buradadır, burayı boğduramayız. (Soldan alkışlar.) Eğer onun dediğini bir an için kabul edersek ve bütün dimağ İstanbul'da toplanmış dersek, şu halde bu tedbirlerin en fevkalâdesini orada almak zarureti vardır. Bunu kendileri de pek iyi bilirler. Geçende burada İçişleri Bakanı izah ettiler; Sıkıyönetimin bulduğu mektupları ve vesikaları okudular. Yani Ankara'ya gelen ve buradan İstanbul'a giden mektupları okudular. Bu bakımdan dahi orada tedbirli olmak ve Türk Milletinin yüksek menfaatinin korunmasına zaruret vardır. (Soldan alkışlar.).

Gl. SADIK ALDOĞAN (Afyon Karahisar — Yedi yıldır memleketimizin birkaç ilinde devam ettirilmekte olan Sıkıyönetim idaresinin milletten ve bütün demokrasi dünyasından hicap duyularak.... (Soldan vah, vah sesleri) Uzatılmasına gidilmiyeceğini zannetmiştik. Ve böylece Halk Partisi Hükümetinin tarihinde pek hoşa gitmiyecek olan bir idare tarzına bir son verileceğini beklemiştik. Bu ümidimizde ne kadar aldanmış olduğumuzu ve bizimle aynı temiz duygulara sahip olan bütün vatandaşların, Hükümetin bu saygısız hareketinden ne kadar elem duyduklarını bu kürsüden haykırmayı bir vazife sayıyorum. (Soldan gürültüler.)

AHMET ULUS (Giresun) — O senin sözündür.

Gl. SADIK ALDOĞAN (Devamla) — Bütün Dünyanın bildiği üzere Sıkıyönetim, Anayasanın da tarif ettiği veçhile kişi ve konut dokunulmazlığı, basın, gönderişme, dernek, ortaklık hürriyetlerinin, yani insan hak ve hürriyetlerinin büyük bir kısmının geçici olarak kayıtlanması ve durdurulması demektir. Anayasadan okuyorum, Anayasadan. Bu tarife nazaran Sıkıyönetim Mutlakiyet İdaresine bile rahmet okutacak zalimane bir idare tarzıdır. (Soldan gürültüler, sözünü geri al sesleri.) (Konuşamazsın, kürsüden in sesleri.)

Gl. SADIK ALDOĞAN (Devamla) — Millet namına konuşuyorum. (Konuşamazsın, şiddetli gürültüler, ayak patırdıları, geri al, tellâk sesleri.)

BAŞKAN — Rica ederim, yerlerinize oturunuz, sözünü geri aldıracağım, yerlerinize oturunuz. (İn aşağı sesleri, gürültüler.)

BAŞKAN — Sadık Aldoğan Hükümetin kanuni bir müessesesine, Büyük Meclise müstenit olan bir Hükümetin icraatı ile yerini dolduran kanunî bir müesseseye hakaret ettiğinizden ve bunu Anayasaya muhalif bir şekilde ifade ettiğinizden dolayı sizi İçtüzük gereğince haiz olduğum salâhiyete binaen kürsüden indiriyorum. (Soldan bravo sesleri), (İn aşağı sesleri), (Kâfi değil, sözünü geri alsın, sesleri.) Gürültü etmeyiniz rica ederim. (Gürültüler.)

Arkadaşlar, İçtüzük hükümlerini tatbik etmek üzere Oturuma 15 dakika ara veriyorum.

Kapanma saati : 16,45

İKİNCİ OTURUM

Açılma saati : 17

BAŞKAN — Feridun Fikri Düşünsel

KÂTİPLER : Necmeddin Sahir Sılan (Tunceli), Naşit Fırat (Samsun)

BAŞKAN — Oturum açılmıştır.

Arkadaşlar; geçen Oturumda Afyon Milletvekili Sadık Aldoğan, Devletin kanunlarının tevdi ettiği kutsal kanuni ve millî vazifesini ifa eden bir Cumhuriyet müessesesi hakkında hakaretamiz sözler sarfetmiştir. Bundan dolayı kendisine yapılan müteaddit ihtarlara rağmen, sözünde ısrar etmiş ve Başkanlık Makamı tarafından İçtüzük'ün 92 ve 94 ncü maddelerine tevfikan muamele yapılmış, kürsüden indirilmiştir. Fakat hareketi müstelzimi mücazattır. İçtüzük'ün disiplin hükümlerinin hakkında tatbikı lâzımdır. Başkanlık makamının kanaatı budur.

Binaenaleyh bu bapta hareketine tevafuk eden maddeleri kâtiplik okuyacaktır. Badehu gerekli muameleyi yüksek oyunuza sunacağım.

(İçtüzük Madde 188 ve 189 okundu)

Yüz seksen sekizinci madde — Meclisten geçici olarak çıkarma esasını gerektiren hareketler şunlardır:

1. Kınama cezasına uğradıktan sonra da gene o cezayı gerektirecek hareketlerden vaz geçmemek;

2. Bir birleşimde üç defa kınama cezasına uğramak; Cumhurbaşkanına, Meclis Başkanına, Meclise, Bakanlar Kuruluna tehditte veya hakarette bulunmak;

3. Kamutay görüşmelerinde halkı zor kullanmıya, başkaldırmıya, ayaklanmıya, yahut Anayasa hükümlerine karşı koymıya kışkırtmak;

4. Meclis yapıları yahut bağlanıkları içinde yasak bir eylemde bulunmak.

Yüz seksen dokuzuncu madde — Kınama ve geçici olarak Meclisten çıkarma cezaları Başkanın teklifi üzerine Kamutayca görüşmesiz, gösterme oyu ile kararlaştırılır.

Böyle bir cezaya uğratılması, teklif edilen Milletvekilinin açıklamalarda bulunmak, yahut bunu bir arkadaşına yaptırmak hakkıdır.

Kınama ve geçici olarak Kamutaydan çıkarma cezaları, tutanak özetine geçirilir.

BAŞKAN — Başkanlık 189 ncu madde hükümlerine tevfikan Meclisten çıkarma cezasının tatbikını yüksek oyunuza sunuyor.

Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

HASAN FEHMİ ATAÇ (Gümüşane) — Müddetle mukayyettir. Müddet kaç gündür?

BAŞKAN — 15 gün müddetle çıkarılmasını kabul edenler... Etmiyenler... 15 gün müddetle Afyon Milletvekili Sadık Aldoğan'ın, arzettiğim sebeplere binan, çıkarılmasına Kamutayca karar verilmiştir.

Halid Bey hükmü tatbik ediniz.

Gündemimize devam ediyoruz.

SÜREYYA ÖRGEEVREN (Balıkesir) — Sayın Milletvekilleri; aziz arkadaşlarım, hürriyet mevtını olan bu kürsüden kötüye kullanılmış bir hürriyetin müessif bir işlemin yarattığı teessür verici, gönlümüzün arzu etmediği bir olayın vukuundan sonra buraya gelip söz söylemek, benim insani düşüncelerime, duygularıma göre bir bedbahtlıktır. Fakat bu betbahtlığın şahsıma inhisar ederek, millet için, memleket için faydalı olmasını umarak ve Tanrıdan dileyerek sözlerime başlıyorum. (Soldan bravo sesleri.)

Aziz Milletvekilleri; altı vilâyetimize şâmil olan Sıkıyönetimin süresi yakında biteceği için eskiden olduğu gibi yine süresinin 6 ay daha uzatılması için Hükümetten gelen teklif yüzünden bu Mecliste yapılan konuşmalar arasında Sadık Aldoğan arkadaşımız (Soldan, ne arkadaşımız? sesleri). Milletvekili olarak, vatandaş olarak arkadaşımızdır, ben böyle kabul ediyorum, affediniz.

Söyledikleri söz nihayet kendisinden evvel bu kürsüde aynı kanaat ve imanla, aynı maksatla vukubulmuş ifadelerin içinde, benim anladığıma göre, mevcut ve mündemiçti. Sadık Al-

doğan kelimeleri, cümleleri çok kötü, çok ağır, çok çirkin kullandı. Mâna ve maksatta ondan evvel konuşulan kelimelerden hiç bir farkı yoktu, Bu kanaatimin isabetini ispat için şunları tekrar edeyim, dediler ki: füzuli, kanunsuz bir tasaruftur. Ve yine dediler ki, zor kullanmaktır. Yine dediler ki, zararlı olduğuna milletçe kanaat getirilmiştir, bu iş lüzumsuzdur.

Arkadaşlar, eğer Sıkıyönetim kötü olan bir zor kullanma ise zor kullanmanın mutlak ifadesi halinde dimağlara ve ruhlara naklettiği, nakşettiği kötü mânayı tazammun ediyorsa fuzuli ve kanunsuz bir tasarrufsa Anayasa hükümleri içerisinde, mevcut bir hüküm olarak Devletin ve milletin yüksek ve müşterek menfaatleri için bunun tatbik olunamıyacağını anlamıyacak kadar bu arkadaşlar izansız ve irfansız mıdır? Hâşa..

Onların böyle olduğunu bildiğimiz halde, bunun delâlet ettiği mâna, onların sözleri ve cümleleri içerisinde de başka kelimelerle aynı mânada yeralmıştı. Bunlar biraz evvel arzettiğim beyanata müstenittir.

Şimdi esas hakkında diyeceklerime geliyorum. Sıkıyönetimin uzatılıp uzatılmaması meselesi konuşulurken Büyük Millet Meclisinde bu konu etrafında, ilmî, içtimai, hukuki ve siyasi mülâhazalar ortaya koyarak bir milletvekilinde yakışır ve ancak millet ve memleketin menfaatını istihdaf eder bir zihniyet içinde düşünür ve konuşur bir hakiki milletvekili gibi konuşmak dururken kanunun bazı maddelerinden istifade etmek istiyen arkadaşlarımız ve bilhassa Anayasanın Sıkıyönetime ait olan maddesini okuyarak oradaki kelime ve cümlelerin kuru ve donmuş haldeki zâhiri mânalarını alarak dâvalarının, iddialarının isabetli olduğunu ispata kıyam ettiler. Kendilerinin mesnet ittihaz ettikleri Anayasa hükmünü ben de dâvama esas ittihaz ederek hukuki hakikatlara ve kaidelere dayanmak suretiyle fikirlerinin vârit olmadığını söylemek istiyorum.

Arkadaşlar; çok açık hukuki bir gerçekir. Bilhassa Anayasaya müteferri ahkâm, vazı kanunun bütün maksatlarını en ince teferrüatına ve kanun hükmünü vazetmekteki sebep ve hikmetin, mülâhazatın bütün icabatına göre istikbalde çeşit, çeşit ve şekil, şekil tahakkuk ve tavazzuh mümkün olan vaziyetlere, hepsine sarih işaretler koyarak yazılmaz, yazılamaz. Bilhassa Anayasa hakkında mücmel ve komprime edilmiş fikirler, esaslar işaret eden hükümleri ihtiva eder. Bu böyle olmakla beraber Anayasanın 86 ncı maddesi mevzuumuz için çok sarihtir. Ve kendilerinin işaret ettikleri «Harb halinde» deniliyor bugün harb halinde değiliz, bu sebep mevcut değildir, veya harbi gerektirecek bir durum başgösterdikte «Harbi gerektirecek bir durum başgöstermesi demek, benden evvel söz söyliyen arkadaşımız Münir Birsel'in dediği gibi, fiilen harbin tahakkuk etmiş olması demek değildir. Devletin, Milletin şu veya bu sebeple uzak veya yakın bir zamanda zaif veya kuvvetli sebepler ve delillerle karşısında harb halini görebilmesi ihtimalinin belirdiği an» demektir.

Devam ediyorum, «Veya ayaklanma yahut Vatan ve Cumhuriyete karşı kuvvetli ve eylemli bir kalkışma olduğunu gösterir kesin belirtiler görüldükte.»

Arkadaşlar; bu belirtilerin mevcut olup olmadığını ve bu belirtilerin ne gibi efal ve tezahüratla belirtiyi teşkil edeceğini takdir etmek hakkı yalnız ve yalnız Türkiye Büyük Millet Meclisine aittir. O Meclis ki, bütün Türk Milletinin kendisi demektir. Yoksa şu veya bu partinin bir kısmının veya içinden bir iki uzvunun kendi kanaatını, milletin kanaatı, kendi arzusunu milletin arzusuyle müsavi sayan insanların bütün milletin anlayış ve inanışını ifade etmiş değillerdir. (Soldan bravo sesleri).

Binaenaleyh Hükümetten gelen teklifin leh ve aleyhinde ileri sürülen kanaatlar, ilmî, hukuki sebeplere istinat eden ve bir iman haline gelmiş, temiz ruhun düşünceleri ve istekleri halinde konuşulduktan sonra Meclisin Heyeti Umumiyesine taallûk eden ve onun ekseriyetinin aldığı kararın hak ve hakikatın ifadesi olacağı ve bütün milletçe muta bir mahiyet iktisap edeceği için ona intizar ederek şu veya bu şekilde herkesçe kabul edilebilecek insanca mütalâalar serdetmek icabeder. Affedersiniz, insan kelimesini münferit olarak kullandım. Bir kelimeyi unuttum. Belki bu kelime tek kullanılırsa başka mâna anlaşılır. Bilir insan demek istedim.

Dinlediklerimizden anladık ki, Sıkıyönetimin bu ahvalde ilân edilmesi Devletin umumi idaresinde mesuliyet taşıyan Türkiye Büyük Millet Meclisinin icra salâhiyetini kullanan Hü-

kümetin hakkı ve o hakkın kullanılmasının muvafık olduğunu tasdik ettirmesi halinde yaptığımız müzakere esnasında bir korkunun buna aleyhtarlık eden arkadaşlara hâkim olduğuna şahit olduk. O korku şudur: Diyorlar ki; Sıkıyönetim kişi ve konut dokunulmazlığının, basın, gönderişme, dernek ve ortaklık hürriyetlerinin geçici olarak kayıtlanması veya durdurulması demektir. Evet böyledir.

Anayasanın vazı olan İkinci Büyük Millet Meclisinin âzası olarak, bu Anayasanın tedvini esnasında burada çalışmış olan arkadaşlarım, bunları bilerek, düşünerek, ve demindenberi arzettiğim hukuki, ictimai ve siyasi mülâhazaların heyeti umumiyesini kapsayan ilmî bir çerçive içinde buna karar vermişlerdir.

Unutuyorlar ki, Sıkıyönetim bölgesi olan bu bölgede hangi hükümlerin uygulanacağı ve işlemlerin nasıl yürütüleceği, ve Sıkıyönetim ilânı halinde hürriyetlerin nasıl kayıtlanacağı veya durdurulacağı, kanunla gösterilir. Bir arkadaşım bu noktayı da okuyup işaret ederek Sıkıyönetimin tarz ve tatbikına itiraz ve şikâyet hususunda istimal etmişlerdir. Ancak bu maddenin bu fıkrasının o korkuyu giderici bir hüküm olduğunu bu kürsüden ifade etmek isterim. Sıkıyönetimin ilânı demek mutlak olarak, yukarıda sayılan hakların, hürriyetlerin ya tamamen tahdidi veya ortadan kaldırılması demek değildir. İdarei Örfiye Kanunu adiyle anılan ve numarasını ifade ettikleri 3832 numaralı Kanun hükmü ile bunlardan hangisinin nerelerde, ne suretle ve ne dereceye kadar takyit edileceğini de takdir edelim. Binaenaleyh mutlak olarak Sıkıyönetimin ilânı demek, bütün bu hakların zevali, tahdidi, tazyiki veya menini muvakkaten de olsa muhakkak kılan bir idarenin kabulü demek değildir. Bu hakikatten niçin gaflet ederek, Sıkıyönetim ilân edildiği veya ilân edilmiş, Sıkıyönetimin süresi arzedilen sebepler dolayısiyle temdit edildiği zaman, memlekette şahsi hürriyeti, ikametgâh masuniyetini, yazışma, konuşma, düşünce seyahat, birleşme vesaire gibi hakların külliyen tahdit edileceği, tazyik edileceği fikrini Millet kürsüsünde ve cihanın önünde, ortaya bir terör havası yaratmağa niçin çalışıyorlar? Anlamadığım burasıdır.

Bundan sonra konuşan arkadaşlardan bazılarının sözleri arasından aynen almış olduğum birkaç cümleyi okuyacağım;

Harbin yurda sirayeti ihtimali mevcut olduğu zaman bu Sıkıyönetim kabul edilmiş ve ilân olunmuştur. O zamanki kabul ve ilânı yerinde buluyoruz, bugün ise bu mevcut değildir, diyorlar. Nitekim bu Sıkıyönetimin ilk kabul ve ilân edildiği zaman bugün karşımızda bulunan partili arkadaşların bir çoğu veya bir kısmı mühimmi de bu Meclisin içinde Sıkıyönetimi kabul eden arkadaşlardır. Tabiidir ki harbin yurda sirayeti ihtimaline binaen o zaman kabul edildi, şimdi bir harbin yurda sirayeti ihtimali yoktur, onun için kabul edilmemesi lâzımgelir, gibi bir fikir yürütmek mecburiyetindedirler. Fakat arkadaşlar insaf ediniz dünyayı yıllarca ateş içinde yakan, kora düşmüş bir kıl gibi cayır cayır, kıvrım kıvrım yakan İkinci Cihan Harbinin silâhlı kısmı bitmişse haliharb dediğimiz milletlerin emniyeti, millî istiklâllerinin, egemenliklerinin vatan mahfuziyetlerini tehdit eden vaziyetin, olayların, durumların hepsi ortadan kalkıp gitmiş midir? Eğer bizim fiilen içine girmediğimiz silâhımızı elimize alıp kullanmak mecburiyetine, çok şükür, düşmeden silâhların bırakıldığını gördüğümüz İkinci Büyük Cihan Harbinin devamı esnasında harb halinin bize gelmesini bir taraftan bekliyor idiysek ve bugün o taraf kalmadıysa bugün mevcut olan ve Avrupa silâhlı harbinin sonunda ortaya çıkan diğer taraftan aynı harbin daha şiddetli daha ehemmiyetli olarak bize gelmesi ihtimalinin mürtefi olduğu söylenmezken bu kürsüden Türk Milletinin tamamen tehlikeden azade olduğunu iddia edecek bir Milletvekili var mıdır? (Varmış sesleri) Böyle bir durumda bu azîm mesuliyeti, bu büyük tekeffülü içinizden kim ihtiyar ve deruhde edebilir? Harb içinde dostluğunu taşıdığımız devlet ve milletlerin bile harb içinde fedakârlık derecesine varan dostluk tezahürlerine malik ve mazhar olamadığımız halde bu gün harb bitti, tehlike yoktur, memleket emniyet içindedir, denildiği bir zamanda, acaba bu dost milletlerin bugünkü fedakârlık derecesinde bir dostluk ve beraberlik tezahürü derecesine varan iyilik ve yardım teşebbüslerinin sebep ve hikmetini düşünüyorlar mı? Türk Miletinin, Türk Devletinin karagözü, tatlı sözü için mi bunu yapıyorlar. Hayır; mühim bir tehlike istişmam edilmiştir de ondan, tehlike ihtimalini kabul yalnız bizim tarafımızdan olmuş bir hal değildir. Bütün beşeriyet âleminde medeniyeti, irfanı, görgüsü ve tecrübesi her cihetle üstünlüğü malûm

olan milletlerin, devletlerin de aynı fikir ve kanaatte bulunduğunun en büyük delili, dediğim şey değil midir? Daha açık söyliyeyim ve başka bir misal daha vereyim: Bugün şu anda gözlerimizle görmek mümkün olan bir vakıayı işaret edeyim. Arkadaşlar, bu Meclise girerken Ankara Palas'ın kapısının önünde duran dost bir heyetin rükûbuna mahsus otomobilleri görüp dururken bu heyetin buraya niçin geldiğini, niçin düşünmiyoruz? (Soldan bravo sesleri).

Dünyada harb bitmiş ve Türk Milleti için de bu harbe girmek ihtimalleri mürtefi olmuş, öyle mi? Asla...! Nihayet Bugün hükümetin altı ay daha temdidini talep ettiği Sıkıyönetimin kabul edilmesini, Sıkıyönetimin ilk ilân edildiği günle bugün arasında maalesef Türk Milletinin egemenliği, Türk Vatanının mahfuziyeti aleyhine tezahür etmiş vaziyetlerin, yaşamakta bulunan şartların icabıdır. Bunun aksini iddia ve ispata iktidarı olan bu kürsüye gelmeli ve Türk Milletine karşı mesuliyetini üzerine alarak bunu söyliyebilmelidir. Yoksa bu kanun böyledir, harb yoktur, şu şöyledir demek, hükümleri mütefavit göstermek kaste makrun olarak, veya olmıyarak eksik, yersiz göstermek bence bir hatadır. Nitekim dünyanın sulh ve sükûna doğru gittiği ve memlekette asayişin mükemmel olduğu söylendi. Evet, memleketimizde asayiş mükemmeldir. Fakat mükemmelliği temin eden vesait içerisinde Sıkıyönetimin müessiriyeti muhakkaktır. Onunda mühim payı vardır. İşte biz o sükûn, asayiş ve emniyeti daha kesin olarak temin için bu isabetli kararı alıyoruz, alacağız.

Sonra, denildi ki Milletvekillerinin konuşma hakları üzerinde Sıkıyönetim baskılar yaptı, onun için bu idarenin aleyhindeyiz. Arkadaşlar, Türk Milletinin de bildiği üzere mebusların tartışmalarını ve çalışmalarını tazyik edici, men edici bir hareket nerede vuku bulmuştur, nasıl vâki olmuştur? Bunun şekli, bunun sureti cereyan ve mahallî cereyanını bütün Türk Milleti biliyor. Bu kürsüden o uzun olayı, o müessif olayı size anlatmayı zait görüyorum.

Yalnız şuna işaret edeceğim ve Türk Milletinin dikkat gözüne arzedeceğim. Eğer Sıkıyönetim böyle şahsi, hususi, siyasi maksatlara ve arzulara binaen yapılmış olsaydı bittabi doğru olmaz, gayrimeşru ve gayrimuhik sayılacak bir hareket sayılırdı, böyle bir maksat için kullanılsaydı karşı partiye mensup arkadaşlarımız birçok zamanlar burada susarak tatil zamanlarında memleketin şurasında, burasında gezerken, hepsini bırakalım İstanbul'da Beşiktaş gazinosunda hayat tehditleriyle dolu olan konuşmalarına mâni olunurdu. Türkiye Büyük Millet Meclisinin gayrimeşru olduğuna dair küme küme insanlara haykırış halinde yapılan beyanatlar vardır. Sıkıyönetmi İstanbul'da ve Sıkıyönetimin cari olduğu memleketlerde tevali eden bu kabîl hareketlere karşı ancak seyirci kalmıştır.

Sıkıyönetimin bugün lâğvedilmesi milletçe ne kadar namahsüs olmıyacak ise ilân edilmesi de milletçe namahsüs bir durumdadır. Bundan evvelki sürenin temdidi meselesinde bir arkadaşın, maalesef şimdi aramızda bulunmıyan vazifeli bir arkadaşın dediği gibi İstanbul'da mevcut olan Sıkıyönetim, harb tehlikesinden daha büyük zararlar, felâketler getirmeye müsait olan dıştan gelen ve Türk Milletinin menfaatine uymıyan fesat ve ihtilâl hareketleri telkinleri gibi teşebbüsleri men'e kâfi gelmiyor, sözlerini hatırlıyorum.

HASAN FEHMİ ATAÇ (Gümüşane) — O arkadaş kimdir? Kapalı kalmasın.

SÜREYYA ÖRGEEVREN (Devamla) — Fuad Köprülü'dür. Sözlerini aynen zabıttan alıyorum.

Binnetice Sıkıyönetimin aleyhinde bulunmakla beraber Sıkıyönetimin İstanbul durumu için şunları şöylemiştir: İstanbul vasıtasiyle bir takım zararlı fikirlerin memleket içine yayıldığını ve tahribatını, büyük merkez olmak üzere, İstanbul'da yaptıktan sonra başka taraflara da yayılabileceğini haklı görüyorum. Bu çeşit ideolojilere karşı alâkadar makamların aldıkları mânevi tedbirleri kâfi görmemekteyim. Sıkıyönetim mevcut olduğu müddetlerce bu çeşit tahrikâtın en kuvvetli ve en şiddetlilerine şahit olmuşuzdur. Ve Sıkıyönetim buna mâni olamamıştır. Biz demiyoruz ki; harb bitmekle tehlike zail olmuştur. Hariçten gelen tehlikeler, bilhassa mânevi tehlikelerle saçılan zehirlerin zararı daha büyüktür. Hükümetin bu hususta daha alâkalı olmasını isteriz.

Arkadaşlar, bu fikirlerden sonra, Sıkıyönetim bunlara kâfi gelmeyince, mânevi tedbir-

ler eksiktir ve mânevi tedbirler olmadıkça kendi başlarına, tek başına Sıkıyönetim maksadı temine kâfi değildir. Mânevi tedbirlerin eklenmesi suretiyle Sıkıyönetimin idamesi lâzımgelir gibi bir mantiki netice beklenirken; mademki Sıkıyönetim kâfi gelmiyor, bunu tatbik eden Hükümet tatbikatında zayıftır, tedbirleri azdır, şiddetli bir müessiriyet haline getiremiyor, o halde Sıkıyönetim yapmasın gibi tenakuzlu ve tezatlı bir neticeye varıyor. Ben kendilerine aynen okuduğum bu zaptın 12 nci Birleşimin birinci oturumunda ve 4 . XII . 1946 tarihinde söylenmiş olan sözler üzerine dayanarak Sıkıyönetimin idamesi için bu kanaatin Meclis ve Demokrat Partili arkadaşlarımız için kâfi bir sebep olaacğını Türk Milletine arzetmekle iktifa edeceğim. (Bravo sesleri, alkışlar.)

BAŞKAN — Feyzullah Uslu.

FEYZULLAH USLU (Manisa) — Aziz arkadaşlarım; benden evvel konuşan Süreyya arkadaşımın, sözlerinin başlangıcında belirttiği gibi, ben de hakikaten buraya çok müteessir, muztarip ve müteheyyiç olarak çıkıyorum. Çünkü üzgünüm arkadaşlar.

Ben sözü, Sayın Suphi arkadaşımı dinlerken onun bazı kullandığı cümlelerinden ve tavrı hareketinden üzülerek söz almış ve Parlâmento nezaketi denilen birşey var, doğru değil demek için buraya gelmek istiyordum.

Şimdi çok sevdiğim arkadaşım Suphi'nin hareketini unuttum. Mareşal Sadık... (Mareşal değil, general sesleri, gülüşmeler). General Sadık...

BAŞKAN — Rica ederim; bu bahis üzerinde durmayım, şahsi konuşmayın.

FEYZULLAH USLU (Devamla) — Sadık Aldoğan'ın hareketi, Suphi'nin hareketini unutturdu. Suphi arkadaşımız konuştuktan sonra cümlelerini o şekilde kullandı ki, ben onu kendisinde bulduğum ve bildiğim ve nihayet Parlâmento nezaketiyle kaabili telif bulmadım Kürsüden inerken; biz söyledik konuştuk fakat sizin, çoğunluğun oturduğu kürsüleri işaret ederek, biliyorum neye karar vereceğinizi, diye konuştu ve indi. İşmizazatı veçhiyesi ve tavru hareketi mânasız ve faydasız o sözlerden ben eza duydum. Çünkü arkadaşlar; biz demokrasi alanında hamleler yapmak, güzel ve memlekete faydalı görüşleri ortaya koyarak Türk Milletinin noktai kemale biran evvel ulaşmasını sağlamak için çırpınmak emeliyle toplanmış veballi ve mesuliyetli insanlarız. Eza duyuyorum. Gerek bizim arkadaşlar gerek muhalif partili arkadaşlarımız daima faydalı olmayı, bir Türk çocuğu olmak sıfatiyle, canı gönülden istiyorum. Fakat şimdi General Sadık'ı dilledikten sonra birşey söyliyemiyeceğim çünkü Suphi Bey çok hafif konuştu kendisine teşekkür ederim. Bu bahsi kesiyorum. Geçiyorum.

İkinci noktaya geçiyorum, yine Süphi arkadaşım bir cümle kullandı: Sıkıyönetimin yersiz olduğunu milletçe kabul ediyoruz, biliyoruz, dediler. Yani millet onun yersiz olduğunu tasvip etmiş arkadaşlar. «Milletçe» tâbirini kullandılar. Bu, çok büyük bir tâbirdir, ve çok geniştir. (Milletçe) diye bilmek kudretini ve yetkisini nereden alıyorlar. Kendi Parti adlarını Demokrat Parti koymuşlar. Demokrasinin mânasını hepimiz biliyoruz, bugün bunu bilmiyen de kalmadı. Halkın hâkimiyeti çoğunluğun hâkimiyetidir. Bir topluluğun içerisinde bütün insanların aynı şeyi düşünmesi, aynı kanaatı izhar etmesi, muayyen bir görüş etrafından tam ve kâmil bir şekilde toplanmasına imkân varmıdır? Esasen demokrasi muayyen prensipler etrafında toplanmış diğer grupların fevkında çoğunluğu haiz bir gurupun yani çoğunluğun ifadesidir. Çoğunluk milletin bir kısmı ise azınlık o milletin değil midir? 18 milyon bizimle beraberdir diyorlar. Bu demokrasi zihniyetiyle kaabili telif değildir. 18 milyon Demokrat Parti ile beraberse biz neciyiz, Millî Kalkınma Partisi nedir? Ozaman demokrasiye imkân olur mu? Buna maddeten, mantık bakımından imkân var mı? Binaenaleyh konuşurken, söylerken çok faydalı olmak için mantığı elden bırakmamak lâzımdır. Çünkü biz bu bâdireli devirlerde, dünyanın kaynaştığı sırada, insanların ıstırap çektiği anda millet tarafından tavzif edilerek gönderilmiş bulunuyoruz. Burada konuşurken biz veballi insanlar, çok insaflı konuşmalıyız. Biz C. H. Partililer milletçe dersek Demokrat Partili arkadaşlar yok mu? Onlar da var. Binaenaleyh tezadı ifade eden ve millet kalkınması bakımından hiçbir fayda temin etmiyen ifadeleri burada söylemenin Demokrasi namına zararlı olduğunu daima gözönünde tutmalıyız. Demokrasi bizden bunu ister ve istiyor insaf istiyor.

Esas konuya geçiyorum; Sıkıyönetime lüzum

var mı, yok mu? Demokrat Parti sözcüleri yoktur diye ifadede bulunurken Anayasadan, hukuktan vesaireden bahsetmek suretiyle tezlerini ispata uğraştılar ve vardır diyenleri hayretle karşıladılar. Müsaadeleriyle kendilerinin Sıkıyönetime lüzum yoktur tezini ortaya atmalarını ben de hayretle karşıladım. Ben de hayretlere düştüm. Vatan çocukları, hakikatler, dünyayı hırpalıyan, insanlığı muztarip kılan hâdiseleri gözleriyle gördükleri kulakları ile işittikleri halde nasıl oluyor da yok diyorlar. Hakikaten hayret ediyorum. Bakın, bugünlerde gazetelerde gördüğünüz yazıların en hafifini okuyorum. İngiltere'de mecburi hizmeti askeriyenin kabul edildiği günlerde bir gazete yazı yazıyor ve şöyle diyor: «İngiliz Milleti şu hususu anlamakta gecikmemiştir ki, milletlerarası durum karışıktır ve bunun başlıca sebebi Sovyet siyasetidir. Ve aynı zamanda İngiltere'de mecburi askerlik hizmeti tasarısına karşı en çok itiraz eden zaten Rusyayı en çok tutan unsurlar olmuştur» ilâahiri...

Yani bugünlerde dünyanın geçirdiği buhranı en hakiki bir şekilde ifadeden şu yazı dahi gösteriyor ki, dünyanın durumu karışıktır. Devletlerarası durum henüz düzelmemiştir, herkes tetiktedir. İran meydanda arkadaşlar, Balkanlar gözümüzün önündedir. Daha bugün Ulus'ta çıkan Cenubi Afrika Başbakanı Mareşal Shmuts'ın bir yazısı vardır, Demokrat arkadaşlar lûtfen okusunlar, rica ederim. Arkadaşlar Hindistan tehlikededir, komünizm giriyor diyorlar, endişe içerisindedirler, ıstırap içerisindedirler, ne yapalım diyorlar, daha dün okuduk bunları. Amerika dünyanın öbür tarafında, sularında manevralar yapıyor, ani olarak şuradan buradan vâkı olabilecek bir hücum karşısında müdafaa usullerini düzenliyor. Amerika kime karşı bunu yapıyor. Dünyaya karşı koymak istiyen ve insanlığı yutmak isteyen, eski, köhne bir siyaseti takip eden büyük ve korkunç bir Devlete karşı. Onun karşısında korunmak için apaçık tedbirler alıyorum diyor. Biz de bu gibi tehlikeler karşısında tetikte ve tedbirli durmak istiyoruz. Biz bizimle dost olanlarla dostluğumuzu ifade ediyoruz. Fakat dost diye geçinmek istediğimiz her hangi bir Devlet bizim hürriyetimize, istiklâlimize, canımıza, vatanımıza göz diktiği zaman elbette dost olamayız. Düşman olacağız. Bu takdirde dost olmak büyük bir safiyettir. Dostuz amma çatanlarsa elbette düşman olacağız.

Dünya hepimizin gördüğü gibi kötü devirler geçiriyor. Süreyya söyledi. Karşıda otomobiller duruyor. Amerika yardım etmek istiyor. Dünyanın bugünkü hali ne acıdır. Arkadaşlar bırakın Türkiye'yi, gerçi tehlikenin önünde bulunuyoruz. Fakat bütün insanlık âlemi tehlike içindedir, ıstırap çekiyor. Kötü bir siyaset vardır. Dünya ıstırap çekiyor. Dünkü gibi değildir, bütün dünya bir aile muhiti haline geldi. Çin'de öksürüldüğü zaman buradan işitiliyor. Bakınız hakikaten harb bitti, Almanya şu halde, Japonya bu halde. Fakat dünya çapında insanlık gözüyle âlemi gören Devlet ve milletler bunun acısını kötü sonunu hissediyor. Ve insanlık acı çekiyor. Çünkü yıkılan Devletler de âdeta bir vücudun bir parmağıdır. Onun o hale gelmesi dünya iktisadiyatı ve insanlık bakımından, insanlığın refah ve saadete kavuşması bakımından azap vericidiir. Bu açık hakikatı görmiyenler vardır. Bunların karşısında herhalde tedbirli olmak elbette şarttır. Kaldı ki; Sıkıyönetimden bahseden, biz kimiz arkadaşlar? Biz kendisinden üs istenilen, toprak istenilen bir Devletiz. Geçen gün Sayın Başbakanın bayanatında açıkladığı gibi bu istekler, istiyen tarafından geri alınmamıştır. Demek ki; tereddüt içindeyiz. Geri alınmamıştır, alınmazsa ne olacak, bilmiyorum, bunun cevabını izanınıza bırakıyorum.

Demek ki; arkadaşlar apaçık tehlike ile, insanlık ve Türk Milleti karşı karşıyadır. Tehlike henüz bertaraf edilmiş değildir arkadaşlar.

Bir Türk çocuğu sıfatiyle temenni ederim ki, zaman bizi tekzip etsin, bunların hiçbirisi olmasın. Bundan okadar memnun ve mesrur oluruz ki, tarif edilemez. Arkadaşlar biz Halk Partililer ve diğer arkadaşlar da olduğu gibi, tek amacımız çizilmiş olan hududumuza, sınırımıza düşman çizmesinin girmemesini sağlamak ve bu toprakta yaşıyan Türk çocuklarına, mümkün olduğu kadar müreffeh, mesut, neşeli bir hayat sağlamaktan ibarettir. Amacımız budur. Fikir yarışı geçici şu veya bu iddiada değiliz. Bu bakımdan yine tekrar ediyorum, zaman bizi tekzip etsin, bunların hiçbiri olmasın, temennimiz budur. Bunu kendileri de tasdik etsinler.

Sonra arkadaşlar, acı duyduğum bir noktaya geçiyorum. Bütün muhalif gazetelerde gördüğümüz gibi hukukçu arkadaşımız Fuad Hulûsi yine hürriyetsizlikten, adaletsizlikten bahsetti. Rica ederim, nerede hürriyetsizlik, nerede

adaletsizlik? Herşeyi konuşuyoruz, Herşeyi yazıyoruz, evimizin kapısı arkasına kadar açıktır. Bilmem nereden merkebe bin Van'a kadar git, elini kolunu sallaya sallaya. Nizam var, asayiş var, idare var. Tertemiz bir hava teneffüs ediyoruz. Bütün bunlar varken hürriyet yoktur diyorlar. İnsaf arkadaşlar. Böyle kaidesiz, hadsiz, hudutsuz hürriyet keçiler içindir. İnsanlar için değildir. Keçiler dağa çıkar, aşağıya iner, kimse karışmaz. Fakat insan toplulukları hukuki kaidelere tâbidir. Onun tecviz ettiği şekilde kanun dairesinde hareket etmek fizikman, kafa, fikir vesair serbest hareketlerde bulunmak bir kelime ile hürriyet memleketimizde vardır.

Ve nihayet arkadaşlar, garip şey Fuad Hulûsi arkadaşımız, bazı arkadaşlar hürriyetsizlikten bahsettiler. Benden olmıyan, fersah fersah uzak olan bir yabancı hürriyetin şahlandığını diğer memleketlere örnek olacak şekilde hürriyetin Türkiye'de mevcut olduğunu söylüyor. Fakat benden olan adam hürriyetsizlikten şikâyet ediyor, gariptir. (Soldan alkışlar). Bu bir hakikati ifade değil, bunlar işi kötü kötü sonuçlara götürecek ve nihayet Şark âleminde demokrasi örneğini millet olarak yaratmak kararını vermiş ve bu bakımdan tarihe altın yazılarla geçecek halkçı ve yapıcı hamleyi zedeler. Türk milletini başka türlü hareketetmek zorunda bırakmamalarını kendilerinden rica ederim. Vebal büyüktür.

İstediğim şudur; bir Türk çocuğu sıfatiyle istiyorum ki, bizar izanlı ve insaflı konuşalım, hakikatleri söyliyelim, yanlış yerlerimizi yapıcı tenkit edelim. Çörçil, mecburi hizmeti kabul etti diye, muhalif parti lideri, Hükümeti takdir ediyor. Şu parti kavgaları çıkalı şu Halk Partisi Hükümetinin işleri içinde bir tane olsun iyi yok mu? Takdire değer işlerimiz yok mu? Acı duyuyorum, insaf eistiyorum arkadaşlar. (Soldan alkışlar).

EMİN HALİM ERGUN (Ankara) — Efendim, karşı Partili arkadaşlarımızdan Özçoban'ın sözleri arasındaki bir cümlesi üzerinde önemle durmaya değer mahiyette görmemiş olsaydım yeter derecede aydınlandığına kaani olduğum bu mesele hakkında söz alarak sizleri rahatsız etmek istemiyecektim. O arkadaşımız beyanatları sırasında (Parmak kaldırılınca kaybedeceğimiz anlaşılıyor) demişlerdir. Yani (Bizim bu konuda ne kadar itirazımız olursa olsun çoğunluk Partisi, oya sunulunca parmaklarını kaldıracaklar ve biz de dâvayi kaybedeceğiz) demek istediler.

Çoğunluk Partisine mensup bir arkadaşınız olarak millete ve memlekete ve binnetice tarihe hesap verecek insanlar sıfatiyle herhangi bir kararı yalnız parmaklarımızın çokluğuna güvenerek vermiyeceğimizi bu arkadaşa ve bu arkadaşla beraber çalışan arkadaşlara hatırlatırım. Kâfi derecede aydınlanmış olan bu dâvadeki itirazlardan yalnız bir kısmını ele alarak baştaki sözlerimi teyit etmek isterim.

Bu arkadaşların itirazlarından bir kısmı da Sıkıyönetimin uzatılması kayfiyetinin memleketteki domokrasi hareketlerinin gelişmesine engel olacağı ve bu hareketleri önlemek için İktidar Partisinin ve onun Hükümetinin tedbirleri cümlesinden bulunduğunu ifade ettiler ve misal olarak da Demoklesin kılıcını gösterdiler.

Sayın arkadaşlarım; memlekette gelişmesi ve kökleşmesi en evvel bizim tarafımızdan istenilen demokrasinin bu tedbirle hiçbir suretle engellenmesine çalışılmadı. Yakın tarihi misal getirerek ve hatırlarınızı biraz geriye doğru götürerek bu sözlerimi misallerle teyit edeceğim.

Milletvekili genel seçiminden evvel İstanbul'da matbuat geniş bir hürriyet havası içerisinde Hükümeti istediği kadar tenkidetmiştir. Ozaman İstanbul'da Sıkıyönetim kaideleri câri idi. İstanbul'da yapılan seçim sonunda o vilâyetten çıkması gerekli milletvekili yerlerinden beşi hariç diğerlerini Demokrat Partili arkadaşlarımız kazanmışlardır. Yine o tarihte İstanbul'da Sıkıyönetim vardı.

Çanakkale'de ve Edirne'de tam bir seçim hürriyeti içerisinde Demokrat Partili arkadaşlarımızdan da seçimi kazananlar olmuştur ve bu tarihte o illerde de Sıkıyönetim mevcuttu O tarihten sonra demokrasi gelişmesi icapları olan matbuat hürriyeti, cemiyet kurmak hürriyeti en evvel İstanbul'da en geniş şekilde inkişaf etmiş ve hattâ bunun kanun çerçevesini aşan tarafları da görülmüştür. Bugün İstanbul'da bağımlı, bağımsız, ırkçı, dinci yayınlar yapan birçok gazete ve dergilerin çıkmakta olduğu ve Hükümet tarafından bunların çıkmasına müsaade edildiği ve bunların Hükümeti tenkit eder yollu

yazılar yazmakta oldukları görülmektedir. Bugün dahi bu yayınların yapılmakta olduğu yerlerde Sıkıyönetim câri ve meridir. Nihayet arkadaşlar, demin de bir arkadaşımızın işaret buyurduğu gibi, Beşiktaş Gazinosunda bizlere karşı [hareketlerimizin hesabını hayatları ile ödiyeceklerdir] denmiye kadar ileri gidildiği zamanda bile bu ilde Sıkıyönetim mevcut idi. Şu halde ben bu dâvanın bir tarafını alarak Hükümetin uzatmak istediği Sıkıyönetim tedbirinin memlekette demokrasinin gelişme ve gerçekleşmesine mâni tedbirler olamadığını yakın misallariyle ispat etmiş oluyorum.

Sayın arkadaşlar; parmaklarımızın çoğunluğuna güvenerek değil Türk Milletinin yüksek menfaatlerine uygun olduğuna inanarak vereceğimiz kararın isabetini Türk Milleti ve tarih takdir edecektir.

ALİ RIZA ARI (İstanbul) — Aziz arkadaşlarım; ben de sizin huzurunuza bilhassa ilk defa, benden evvel Feyzullah Uslu ve Süreyya Örgevren arkadaşlarımızın kıymetli izahatlarından sonra ve hafif bir fırtınalı havadan sonra ilk defa huzurunuza geldiğim için çok müteessirim. Fakat ben İstanbul Milletvekillerinin içinde enaz kıymetlisi veya en çok kıymetsizi olarak ve İstanbul'un bir işçi mebusu olarak aranıza karışmış bulunuyorum. (Estağfurullah sesleri).

Bu mevzua İstanbul sözü karıştığı için huzurunuza gelmek mecburiyetinde kalıyorum. Sözüm, bu büyük mevzuu çok kıymetli söyliyenleri arasında belki sönük kalacaktı ve bendeniz buraya gelip söylemek cesaretini gösteremiyecektim. Yalnız burada İstanbul'daki işçileri temsil eden bir Milletvekili olduğum için...

BAŞKAN — Bütün milletin vekilisiniz.

ALİ RIZA ARI (Devamla) — Teşekkür ederim.

İstitraden şunu söylemek isterim ki; bundaki kastım ben 20 seneye yakın bu kütlenin arasında gezerek, yaşayarak onların duygularını, karekterlerini tanıyarak, bilerek aranıza karışmış bulunuyorum.

Kemali samimiyetle şunu arzedeceğim ki, İstanbul mevzuu ele alındığı zaman İstanbul yalnız fikir işçilerinin, aşağı yukarı fikir işçilerinin münakaşasından ibaret olan bir İstanbul değildir. İstanbul'da 145 bin işçi vardır. Bunun 38 bini İş Kanunlarımızla idare edilir. Geriye kalan Esnaf Cemiyetlerine ve muhtelif işlere bağlıdır. Bunun dışında kalan on kişiden aşağı atelyeler.... de vardır.

Affedersiniz bunlarla sizi rahatsız etmiş olabilirim. Fakat işçi mevzuuna kıymet veren sizsiniz ve nihayet bu kısacık şeylerden istifade ederek belki biraz da havada değişiklik olur. (Gülüşmeler).

BAŞKAN — Sadedi bozmıyalım.

ALİ RIZA ARI (Devamla) — Nihayet bunlar nazarı dikkate alınırsa, hesap edilirse demek İstanbul 350 - 400 bini işçi ve işçi ailesidir. Yalnız şunu arzedeyim, İstanbul'daki işçiler arasında tanıdığım hiçbirisinden bu Sıkıyönetimin Demokles'in kılıcı olduğunu, işitmedim. Şikâyet dinlemedim. Demin buyurdukları gibi bütün gazeteler çıkıyor, onlar kendi noktai nazarlarını okuyorlar. İsterlerse Beşiktaş'daki toplantıya gidebilir. Parti toplantısına da gidebilir, hiç kimseye Sıkıyönetimin şuraya gidemezsin dediği hakkında bir şey duymadım. Binaenaleyh İstanbul bir dimağdır, değildir mevzuu üzerinde sözü kiymetli tetkiklerde bulunan arkadşlarıma bırakıyorum. Yalnız İstanbul'u düşündüğümüz zamanda bilhassa bütün tesisleri ile, bütün bugünkü halleriyle, bütün ıstıraplariyle, bütün saadetleriyle, memleketin her sahasında, memleketin ve milletin eğemenliği, saadeti ve selâmeti için her dâvada tezgâhının başında, siperinin başında, her sahada kendi başında bulunanları dinlemeyi bilmiş ve af buyurunuz bir teknisiyen sıfatiyle arzediyorum, büyük bir angronaja tâbi olmasını bilmiş küçük bir angronaj olarak her sahada mekanik ahengi muhafaza etmiş ve netice olarak her zaman işçiler vazifesini görmüştür. Rica ederim, bu işçi kitlesi nam ve hesabına bu mevzuda söz söyliyenler vardır. Bunların nam ve hesabına gelişi güzel söz söylemesinler. (Bravo sesleri.) Yine rica ediyorum, muhalif partili bazı arkadaşlardan, çok büyük bir kitap değildir, siyasi partiler diye bir kitap vardır, lûtfen alsınlar okusunlar. Onun bir mukaddemeciği vardır? Orada muhalif partiler nasıl doğar ve hareket eder görülür. (Alkışlar).

BAŞKAN — Görüşmenin yeterliği hakkında önergeler vardır, okutacağım. Şimdi Hükümete söz vereceğim.

HACİM ÇARIKLI (Balıkesir) — Yeterliğin aleyhinde söyliyeceğim.

BAŞBAKAN RECEP PEKER (İstanbul) — Söz istiyorum.

BAŞKAN — Hükümetin konuşmıyacağını tahmin ederek kifayeti müzakere önergelerini okutacaktım.

O halde şimdi evvelâ Hükümeti dinliyelim, bilâhara Milletvekillerine söz vereceğim. Ondan sonra da konuşmanın yeterliği hakkındaki önergeleri okutacağım.

Söz Başbakanındır.

BAŞBAKAN RECEP PEKER (İstanbul) — Pek sevğili arkadaşlarım; ileri, medeni vasıflı bir Devlet içinde Sıkıyönetim gibi tabiî hayatın biraz üstünde mahiyet arzeden bir sistemin tatbiki, böyle yüce bir Kamutaya teklif edildiği zaman veyahut mevcut olan bu idarenin uzatılmasını istendiği zaman bunu önemle, altını üstünü, faydasını zararını nazarı dikkate alarak esaslı bir tartışmaya tâbi tutmak Kamutayın yüksek vasfının ifadesi olan bir haldir. (Bravo sesleri).

Derhal ilâve edeyim ki, Kamutayın güvenini taşıyan bir Hükümet sıfatiyle süresi yetmek üzere bulunan Sıkıyönetim İdaresinin yeniden uzatılmasının gerekip gerekmediğini Bakanlar Kurulunda önemle ve dikkatle biz de gözden geçirdik ve bundan sonra Hükümetçe vasıl olduğumuz neticeyi huzurunuza sunduk. Yani Hükümetiniz, Devletimizin içinde bulunduğu şartları derinliğine, genişliğine gözden geçirdikten sonradır ki, bu fevkalâde idarenin memleketin mahdut bir bölgesinde uzatılması lüzumuna, bu lüzuma derin bir iç inanışı ile kaani oldu.

Şu noktayı arzedeyim ki, Hükümetin esas fikirlerine katî sebepler olmadıkça, bu kadar esaslı tedbirleri almamak düşüncesi hâkimdir.

Geçmişte zararlı örneklerini gördüğümüz uzun vâdeli olarak memleketin geniş bölgelerini Sıkıyönetim altında tutmaya kaçınılması elzem bir hareket olarak telâkki etmekteyiz. Bazı muhalif arkadaşların yanlış olduğuna kaani olduğum fikirlerinin aksine olarak Hükümet Türkiye'de dahilî sükûneti mahfuz tutmak için Sıkıyönetim gibi fevkalâde bir vasıtaya kendisini muhtaç saymamaktadır. (Soldan bravo sesleri).. Devletin mevcut olan normal kanunları ve bu kanunları uygulama mevkiine koymak ödevi altında bulunan idare teşkilâtı, kanunlar dışında hareketleri karşılayıp kanunun cezasına çarptırmaya hazır bulunan ve normal işliyen adalet cihazı, vazifelerini ellerine verilen kanunlara uygun olarak görmek mevkiinde bulunan Türk zabıtası ve medeni hayat yaşayan bir Devletin bu tabiî kanun ve icra organları ve Devletin kuvvetini ve şerefini teşkil eden bu vasıtalar her zaman ve heryerde tesirli tedbirlerini almakta ve almaya hazır bulunmaktadırlar. Ve bu iktidara mâliktirler. (Soldan bravo sesleri). İşin bu tarafını böylece söyledikten sonra ayrıca belirteyim ki, Hükümet memlekette mevcut olan şu veya bu cereyanı örtbas etmek için, muhalif arkadaşlarının yerinde olmıyan tâbirleri ile söyliyeyim, halkı baskı altında, tazyık altında tutmak maksadıyla Sıkıyönetimi memleketin bir hassas bölgesinde idame etmekte olduğu hakkındaki ifadeler haksızdır, yersizdir ve mantıksızdır.

Sıkıyönetim de Türkiye Devletinin mevcudiyetinin ve bakasının teminatını teşkil eden kanun unsurlarından bir tanesidir. Ve bu idare lâyık olduğu itibar derecesi bakımından hiç te öteki kanun unsurlarından aşağı değildir. uzatılmasını teklif ettiğimiz idare başında bulunanlar bütün Devlet hizmetinde çalışanlar gibi aynı şeref anlayışı, aynı vazife duygusuyle ve Devlet ile halkın hukukunu gözeten bir dikkatle vazife görmektedir. Bir Hükümet, Devletin bakasının teminatı olarak kanunla tesbit edilmiş olan vasıtalardan herhangi birini lüzumu anında kullanmadığı takdirde, eğer bir zarar çıkarsa o vasıtayı yerinde ve zamanında kullanmamış olmaktan mesuldür. Yersiz bir Sıkıyönetim idaresi tatbik etmek değil bir zabıta memurunun lüzumsuz yere bir vatandaşı bir adım yolundan alıkoyması vatandaşa yersiz bir ihtar yapması dahi hürriyeti engellemek gibi demesek bile tâciz mahiyetinde bir tesir yapar. Fakat icabettiği vakit yurdun bütün sathını kaplıyan sahada bile olsa bir çetin devri aşmak için Sıkıyönetim kurmaktan kaçınmak vatana karşı çok mühim mesuliyeti mucip bir hareket olur. (Soldan bravo sesleri).

Nazari olarak Sıkıyönetimin her kimin elinde, her ne zaman tatbik edilirse edilsin sadece yurttaşları, vatandaşları tazyik altında tutmak gibi bir maksatla tatbik edildiğini iddia etmek benim dilime yakışabilecek kelime ile ancak insafsızlık olur.

Geçen Ağustosta Hükümetinizin huzurumuzda okuduğu proğram - beyannamesinde ifade ettiğimiz ana fikirlere iç idarede ve dış idarede tam pürüzsüz olarak daima sadık kaldık. Kendimi kendi sesimin dokuz ay önce yine bu kürsüden akseden tesiri altında, tuttuğum şu anda, o ana fikri hatırlatmak isterim.

Türkiyede iç güven, huzur ve istikrar Türk Devletinin bugünkü şartlar içindeki bütün varlıklarının temelidir.

Emniyet, huzur ve istikrar, kanuni müesseselerle ve kanuni vasıtalarla tatbik edilir oldukça onun aslına ve mahiyetine itiraz etmek, iyi duygulu bir vatandaş için yanlış bir hareket olur zannederim. Bugün iç vaziyetimizde huzurlu, güvenli ve istikrarlı ve dış vaziyetimizde azimli ve kararlı oluşumuzun bedihî bir neticesi olarak görmekteyiz ki, milletlerarası âlemde Türk Devleti itibar mevkinin zirvesinde, telâkki edilmektedir. (Bravo sesleri alkışlar).

Yine bu iç rahatlığın büyük nimetlerinden bir unsur olarak, program nutkumuzda da arzetmiş olduğum gibi, ekonomik bakımdan da bazı şikâyet ettiğimiz, fakat şikâyetin mevzuunu ifadede ayrıldığımız, günlük vaziyetimizi daha iyi bir hale getirmek yani ekonomik ilerleme, gelişme ve genişlemeyi sağlamak için de en esaslı unsur yine iç huzurdur, her müspet tohum, onun sıcağında yeşerip büyür ve memleketin ekonomik bakımdan yüzünü ağartacak ileri günlerin müjdecisi olan bir başlangıç devrine bu yoldan girilir.

Arkadaşların bazıları Anayasa'nın metinlerini okuyarak Türkiye'de Sıkıyönetim İdaresinin konması, veya varken uzatılması için mevcut kanuni sebeplerden bugün hangisinin müessir olduğunu sordular. Bunu Büyük Kamutay huzuruna sunduğumuz tezkerede muhterem Demirelli arkadaşımızın kâfi görmediği bir ifade ile «İlk Sıkıyönetimi koymaya teşvik eden şartlar devam ettiği için» diye arzetmiş bulunuyorduk. Biz tezkeremizde diyoruz ki; bu memlekette Sıkıyönetim İdaresinin kurulduğu günlerde gördüğümüz kuvvetli sebepler esas olarak bu gün de vardır. Bu sebepler esas mahiyetini muhafaza etmekte oldukları için bu idareyi bir altı aylık devre için daha Anayasamızın verdiği izin yolundan uzatmak istiyoruz. Bu şartlar nedir? Demirelli arkadaşımız «Bu parti gruplarının iç çalışmalarına taallûk eden bir iş olmakla beraber» Millet kürsüsünden arzetmiş olmaları dolayısiyle cevapsız bırakılmamasını zaruri gördüğüm bir noktayı açıklamak isterim. Diyorlar ki; böyle bir tezkerenin yazılmasına esas teşkil edecek dış sebepleri, siz burada toplanıp dinliyorsunuz. «Zannederim ki; Dışişleri Bakanının grup izahlarını ima ediyorlar» bu hususta kâfi, halbuki biz bunları dinlemek imkânından mahrumuz.

Evet muhterem arkadaşımızın bu noktada bu gün hakları vardır. Bu nokta üzerinde ben duracağım.

Arkadaşlar, İşte iki parti olarak bir salonun müşterek çatısı altında, iki parti olarak müşterek mesuliyetle çalışmaya başladığımız günler aylar henüz sayılıdır. Dış politika üzerinde Hükümetin tutumunu ve gidişini kendilerine aksettirmek hususunda tetkik ettiğimiz esas Başbakanın muhalif parti lideri arkadaşımıza zaman zaman ve fakat büyük politika değişiklikleri oldukça, izahı icabeden noktaları anlatmak şekli idi. Bu, işlerde değer oldukça zaman zaman yapılmaktadır. Arzedebilirim ki ecnebi memleketlerde iktidar partisi başkanları, liderleri muhalif parti liderleriyle zaman zaman bu konuda görüşürler ve muhalif parti lideri kendi arkadaşlarına dış durum hakkında nakledilenleri anlatır. Biz de bunu böyle yapmakta idik. Fakat esaslı değişiklikler olmadıkça muhalif parti lideri ile bir konuşma mevzuu kalmıyor. Şimdi bunu yeni bir şekle bağlamak üzereyiz. Muhatap olduğumuz bu teklifi hal yoluna koymak için en salim usulü samimî olarak aramaktayız. Demokrat Parti Meclis Gurupu arkadaşlarımızı dış politikada aydınlatmayı kendi liderleri vasıtasiyle değil doğrudan doğruya iktidar mevkiinde bulunan Hükümet diliyle şu veya bu tarzda aydınlatmak isteği karşısındayız. Bunu mütalâa ediyoruz. Fakat Kamutayın iç politika, dış politika, ekonomik alanda, her şeyde milletten aldıkları şerefli mevki ve murakabe haklarını Kamutayda kullanmaları için ortada hiç bir mâni yoktur. Kendileri Kamutayın tüzük'ünde mevcut olan herhangi bir yoldan Hükümetin herhangi bir dış siyasetini sormak ve araştırmak her zaman salâhiyetleri dahilindedir.

Eğer konuşulacak konu günün şartları içinde açıkta konuşulmasını mahzurlu telâkki edilecekse İçtüzük'ümüzde mevcut olan yollardan gizli oturum yoliyle arkadaşların bu arzusu her vakit için temin olunabilir.

CELÂL BAYAR (İstanbul) — Bunu yapacağız Başbakan. Zaten konuştuk iki defa zatiâlinizle.

BAŞBAKAN RECEP PEKER (Devamla) — Evet notalar zamanında iki defa konuştuk, bir üçüncü konuşma için içinde bulunduğumuz yardım meselesi zemini vardır. Bu iş henüz tamamiyle aydınlanmış bir şekil almamış olduğu için mesele üzerinde yarım ve neticesiz bir konuşma yapmaktansa umumi vaziyet tamamen belirdikten sonra bunu yaparız veyahut temas için yeni bir metot ortaya çıktıktan sonra muhterem arkadaşımızın arzularını yerine getirmek vazifesini yaparız. Görüyorum ki, Sıkıyönetimi uzatmak işinin dayandığı harici sebepler belli olmakla beraber bunu istiyen mesul Hükümetinizin, ağzından yine açıklama istiyenler vardır. Bu sebeple bu kürsüden açıkça konuşulması caiz olacak bir ölçü içerisinde fikirlerimizi arzetmek istiyorum.

Kısa fakat kesif olarak.

Muhterem arkadaşlarım, 7 nci yılı içinde bulunduğumuz Sıkıyönetimin yurdun altı ilinden terekküp eden bölge tatbikına sebep olan âmillerine şekil ve tarzı değişmiş olmakla beraber esas sebebi, mahiyeti bütün kesafet ve tesirini muhafaza etmektedir.

Şimdi Balkanlar'dan saldırmakta olan bir Nazi ordusunun Türkiye'ye girmesi artık tarih meselesi olmuştur. Fakat malûm olan Mihver cephesi ile Sovyet Rusya ve Anglosakson'ların ittifakı ile vücude gelen cephe arasında savaş bugün fiilen bitmiş olmakla beraber İkinci Dünya Harbinin top, tüfek ve bomba sesleriyle intikal edilen mevcudiyeti yerine, şimdi sinsi bir sessizlik içerisinde, ne vakit, hangi noktada zayıf varlıkları avlıyacağı belli olmıyan istihalar kaim olmuştur. Yaşadığımız günlerde top sesi gibi peşin bir istilâ vasıtasının sesi kulaklarımızda çınlamadığı için, görüşü eksik olanların sözmekte tereddüt ettikleri tehlikeli hava içerisinde, Türkiye uyanık bulunmaya mecburdur.

İzmir'de bir görüşmede de söylediğim gibi hangi gün, şafak sökerken gözlerimizi açtığımız zaman memleket içinde istilâ kuvvetleri ile çarpışmaya mecbur olacağımızı bilemeyiz. Evet, bu, sadece bir ihtimaldir ki, tam kanaatle aksi iddia olunamaz. Fakat öyle ihtimaller vardır ki, eğer tahakkuk ederse ihmal edenlere felâket getirir. Tahakkuk etmezse bundan bir zarar doğmaz. Bunu Hükümetinizin sadık görüşünün açık bir ifadesi olarak arzediyorum. Nazi harbindenberi harb tehlikesine karşı hazır bulunmak çok ehemmiyet almıştır. Bazı muhterem arkadaşlarımın da izah buyurdukları gibi, Türkiye'den toprak parçaları fiilen istenmiştir. Türk yurdunun Boğazlar bölgesinde müşterek müdafaa adı altında bir yabancı üs tesisini resmi nota ile bu Devletten istemiştir.

Kolombiya muhabiriyle yaptığım ve bugün çıkan konuşmada da belirttiğim gibi, biz, bu isteklerin vâkı olduğu fakat henüz geri alınacağına dair hiçbir alâmetin ufukta görülmediği bir dış politika havasının tesiri altında yaşıyoruz. Bu bir realitedir. Yıldırım harbinin başladığı saatle ilk tahribatını vücude getirdiği zaman arasında pek kısa zaman geçiyor.

Arkadaşlar bugün yeryüzünün her tarafında uzak, yakın, yeni dünya, eski dünyada, kuzey, güney, doğu ve batıda bütün Devletlerin dış politikada ve günlük hayatında en ziyade önemle gözönünde tuttuğu mesele stratejidir. Bugünkü Devletlerin varlıkları bahis konusu olduğu zaman bütün büyük meselelerin başını strateji görüşü teşkil etmektedir. Türk Vatanının Sıkıyönetim bölgesini ihtiva eden mıntakası bildiğiniz gibi Boğazlar mıntakasıdır ve Boğazların etrafını teşkil eden Marmara havzasıdır. Türkiye'ye herhangi bir tecavüz vâkı olacaksa bunun en tesirli ve ilk yapılması akla gelen istikametlerden biri de bu bölgedir ve böyle olması itibariyle Türkiye emniyetinin sağlanması gereken nazik noktası da burasıdır. En büyük şehrimiz de buradadır. Bir muhterem arkadaşım sözleri arasında İstanbul mıntakasında Sıkıyönetimi ilân ettiğimiz halde hudut sayılacak başka yerde bunu niçin tatbik etmediğimizi sordu. Maksadı bilinmiyen bir tarafın açıklanmasından ziyade yapılmış olan şeyin İstanbul bölgesine müteveccih siyasi bir maksat olduğunu belirtmekti. İfade edeyim ki, Hükümeti, muayyen bir zor kullanma, baskı altında tutma vaziyetinde göstermek için ileri sürülen bu fikirde hakikat yoktur. Muhterem arkadaşlar, biz İstanbul bölgesinde Sıkıyönetimi uzatmak için, vatan varlığını alâkadar eden bir maksat gütmüyoruz da hususi bir maksat güdüyorsak bu bölgede yaptığımız Sıkıyönetimi meselâ, İzmir, Samsun, veya Erzurum bölgelerinde buna benzer teklifler getirmemize ne mâ-

ni vardır. Biz bu idareyi elzem olana hasrediyoruz. Mümkün mertebe içinde bulunduğumuz günün tazyıkının bizi sevkettiği asgari mantık ne ise onun dışına çıkmak istemiyoruz. Çünkü Stratejik bakımdan teknik düşünceler bakımından, yarın bir harb olursa, yurdun hertarafı da tehlikeye mâruz kalabilir. Doğu bölgesinde de bu tehlike belirebilir, fakat Doğu bölgesindeki iç vaziyetin kesafet durumu orada böyle bir tedbiri almayı istilzam edecek İstanbul'a benzer bir hassasiyet ve kesafet arzetmemektedir.

Muhterem arkadaşlarım, kısa ifadesiyle, varlığı, şahsi varlıklarımızın yekûnundan çok üstün bir kıymet ifade eden Türk vatanı bugün en yaşlımız dâhil olduğu halde yaşlarının bitişine on, yirmi sene kalmış olan bizlerin düşüncelerinden ve hodkâm duygularından ziyade torunlarımızın torunlarına ait müstakbel Türk varlığı âleminin yaşadığı bir topraktır. Hepinize tercüman olduğuma inandığım bir ifade olarak arzedeyim ki, hiçbir tehdit, hiçbir tehlike karşısında ve hiçbir felâket endişesi ile bu toprakların hiçbir parçasını hiçbir yerde hiçbir kimseye vermiyeceğiz. (Umumi bravo sesleri ve alkışlar).

Herkesin vatanı kıymetlidir, fakat bizim cetlerimizin büyük kıtalardan bakıye olarak bıraktıkları son emanet olan bu toprak için bütün takatimizle savunmak ve herşeyi feda ederek bunun varlığını mahfuz tutmak ve hiç kimseye bu topraktan bir avuç vermemek azminde hiç şüphesiz ki, hepimiz müşterekiz. (Bravo sesleri). İşte bu vatanın, muhterem arkadaşlarım bazı vilâyetleri bahis konusu olarak yabancı istekler arasında zikredilmiştir. Tıpkı tıpkısını benzeyiş tarihî misallerde mevcut değildir. Fakat tarihin her sayfasında, her parçasında istifade edilecek bir ibret parçası vardır. Nazi ordusunun Danzing meselesini vesile edip, bir karanlık gecenin sabahında, Polonya'ya saldırışı unutulmaz bir ibret sahnesidir. Bu Almanya için karanlık âkibetler doğurabilirdi. Buna rağmen savaş hakikat oldu. İçinde bulunduğumuz günün, ne Türkiye Polonya'ya, ne Boğazla Danzing'e benzer. Fakat bizim varlığımızı istiyenler birgün hiçbir dış iradenin önüne geçip menedemiyeceği bir şeye karar verebilirler, arkadaşlar. Ben bunların hakikat olamıyacağı teminatı ile yüreği tam rahat olan bir aklıbaşında Türk Vatandaşı olduğunu zannetmiyorum. (Bravo sesleri).

Bir muhterem arkadaş güzel söyledi, bugün daha ziyade günlük hayatımızı tanzim değil, ileri günlerimiz, torunlarımız için kurulacak Türkiye'nin ekonomik, endüstri, baymdırlık ve sosyal alandaki, kalkınmalarını başarılı bir istikbale götürmek için, az çok başlangıç sayılabilecek imkânlardan mahrum bulunuyoruz. Buna rağman, bütçemizin bildiğiniz büyük bir kısmını, Ordumuza sarfediyoruz. Türkiye bugünkü malî takatiyle normal bir % nispetiyle bir barış Ordusunu idame ettirir, ve dediğim gibi kalkınmalarına az çok tevazulu bir pay ayırabilir. Böyle olduğu halde niçin biz bu masraflarımızı bu ulvî istikbalin gelişmesine sarfetmiyoruz da bugün hem memleketimizin gül gibi evlâtlarını doğdukları mıntakaları çalışmaları ile, kafa kuvvetleriyle, kol kuvvetleriyle bezeyecek olan değerli genç asker unsurlarımızı niçin vazife başında, kışlada, kampta, çadırda bağlı tutuyoruz? Elbet bunun bir sebebi olması lâzımdır. Muhterem Kamutayın ve Yüksek Huzurunda bulunduğum Türk Milletinden saklanacak birşey değildir ki, Bakanlar Kurulunun son ayki toplantısında bu konuda uzun günler, uzun saatler emek sarfettik, teknik hesaplara girdik, imkânlar aradık, işleri başına dönmelerini pek arzu ettiğimiz, şimdi vazife başında bulunan en kıdemli sınıfı terhis etmenin imkânlarını aradık, bu imkânlara vâsıl olamadık arkadaşlar.

Elimizi şakağımıza koyduk, önümüzdeki vazifeleri düşündük ve bu genç unsurların yurtlarına, köylerine işleri başlarına, ekonomik kıymetler olarak dönmeleri çaresini aradık. Mütehassısları dinledik müzakereler çok uzun devam etti, başka günlere intikal etti ve nihayet muhterem arkadaşlar bize verdiğiniz mesuliyet yükünün icabına uyan ciddî bir düşünüşle hareket ederek terhise ve Orduyu zayıflatmaya imkân göremedik. Bu şartlar böylece devam etmekte iken biz Ordumuzu terhis edemeyiz ve vazifelileri vazife başında bulundurmayı icabettiren ciddî dış sebepler memleketimiz ufuklarında yaşadıkça katî güven duygusunu yaşatacak vuzuhlu günler kararlı günler gelmedikçe barış ordusu kadrolarına dönemeyiz ve ozamana kadar şimdiki bölgenin Sıkıyönetim olmaksızın idare edilmesini memleket için

tehlikeli görürüz. Şimdiye kadarki mâruzatım tezkerede arzettiğimiz sebepleri mümkün olduğu ve lüzumu kadar genişletecek bir mahiyette telâkki ediyorum. Bu kadar ulvi bir maksatla yurddaşları mümkün olduğu kadar rahatsız etmiyen bir metot içinde tatbikını istediğimiz Sıkıyönetim İdaresini bütün bu hakikatlar yokmuş gibi siyasi maksatla ve baskı altı olarak tatbik ettiğimizi söylemek zararlı bir haksızlıktır. içinde bulunduğumuz Devlet hayatı iki partili ve bağımsız arkadaşlarla müşterek şeref ve müşterek mesuliyet altında ve millî varlığı kuvvetli tutmak yolunda Meclisin duvarları arasında çalışırken bu başlangıç devrinin tabiî güçlükleri vardır şerefli maziye mâlik olan bir neslin ve bir Devletin geniş dünya tehlikeleri devresinde idaresini nizamlarken onun içinde başka devletlerde kanlar dökülmüş, hattâ asırlarca sürmüş zamanlar içerisine sığdırılabilen bu müşterek çalışmayı başarırken hepimizin selim akıl icabına uyması lâzımdır. Hâdiseleri izam edici, herne pahasına olursa olsun kendini haklı gösterip ağır ithamlarla karşıdakilerin kusurunu belirtici şekilde söz söylemek zaaflarından kendimizi koruyamıyoruz. Ben bu sözlerin kendi şahsıma ait payını kabul ediyorum. Sabırlı olacağız, tahammüllü olacağız. Muhterem Demokrat Partili arkadaşlar istedikleri gibi alsınlar, fakat bütün samimiyet ve derunî inanımla söyliyebilirim ki, biz demeçlerimizde memleketimizde demokrasi inkişaf etmektedir. Derken buna inanıyoruz. Ve şimdi şikâyet ettiğimiz bu çatışmalar böyle büyük ve şerefli bir istikbal vadeden yolda gidenlerin tabiî hayatıdır. (Alkışlar).

Arkadaşlar; Birbirlerimizi ölçüsüz hükümlerle kusurlamıyalım. Bizi istikbal dinliyor, tarihi biz dinler olmakta isek, bizi de istikbalin çocukları dinliyor. Biz burada iki parti, üç parti Bağımsız arkadaşlarla beraber tartışa tartışa, çatışa çatışa demin arzettiğim gibi iç nizamı bozmadan, yurdumuzu dış felâketlere çarptırmadan bu memleketi ileri götürür torunlarımıza teslim edersek her birerlerimizin adı yurda hizmet eden bir unsur olarak birgün tarihleşecek ve bugünün hâtıraları ileri zamanların kuvveti sırasına geçecektir. (Alkışlar).

Arkadaşlar; biliyorsunuz ki, Türkiye bugün jeopolitik durumu itibariyle eskisinden daha önemli bir hal almıştır.

İmparatorluklar muharebesi olan Büyük Devletlerin İkinci dünya savaşında çarpışmaları sona erdikten sonra onun bakiyesi olmak üzere dünyada bugün mevcut olan manzaraya göre yine Devletler arasında büyük meselelerin halli sarpa sarmıştır. Ve eğer bu dünya işleri, hiç kimsenin aksini katiyetle iddia edemiyeceği, bir anlaşmazlığa giderek yeni bir çatışma mevzuubahis olursa kaderin milletimize yükliyeceği ağır vazifeyi şimdiden istihfaf edemeyiz. (Soldan çok doğru sesleri). Türkiyenin bugünkü duruşu ile Şarkın, Ortaşarkın, Yakınşarkın, ve Doğu Akdenizin kilittaşı vaziyetindedir. Fakat dünya gözü önünde bu durumun yükünü taşıyacak maddi ve mânevi şartlarına uygun vasıflar bakımından bir kıymet teşkil edebilirler mi diye bize bakan gözlerin hergün bir imtihanını geçiriyoruz.

Zannıma göre bu mâruzatım Muhterem Kamutaya doyurucu ve inandırıcı bir tesir yapacaktır. bu tesirin duygusu içinde Muhterem Demokrat arkadaşlarım da istedikleri açıklamayı yaptığıma göre bu müşterek görüşe katılmalarını faydalı ve tabiî görüyorum. Oylarını birlikte verirlerse « hiç şüphesiz ki, kendi takdir ölçülerine uyuyorsa » yurdun büyük meseleleri üzerinde partiler dayanışma esasına hizmet etmiş olurlar. Bu memleektin kuvvetini ve kendilerinin şerefini ve kıymetlerini artırır. (Bravo sesleri, alkışlar).

CELÂL BAYAR (İstanbul) — Aziz arkadaşlarım; evvelâ bir noktayı tebarüz ettirmek isterim. Haricî politika hakkında Demokrat Parti Hükümet vasıtasiyle lâzım olduğu veçhile tenvir edilmemiş veya edilememişizdir. Bu hakikati bu suretle huzurunuzda ifade etmek mecburiyetini duydum.

Haricî politika meselesine gelince; biz mütaaddit beyanatımızla ve resmî beyannamelerimizle ne yolda yürüdüğümüzü ve ne suretle hareket ettiğimizi, Büyük Milletimize ifade etmiş bulunuyoruz.

Bugün gazetelerde, Sayın Başbakanın beyanatını okudum ve ondan evvel Sayın Devlet Başkakının dış politika hakkındaki bir gazeteye beyantını da evvelce okumuştum. Haricî politikamızın bu ana hatlarında ben şahsan kendileriyle beraber olduğumu ifade etmekle beraber Demokrat Partinin de böyle düşündüğünü

ifade edersem yanlış bir harekette bulunmuş olmam. (Soldan ve sağdan, şiddetli alkışlar).

Sıkıyönetime gelince; arkadaşlar, Sıkıyönetimin hareketini uzaktan ve yakından biz de takip ettik. Sıkıyönetimin ne maksatla kurulduğunu biliyoruz. Fakat fiiliyat sahasındaki hareketlerini de yakından biliyoruz. Sıkıyönetim İstanbul'un stratejik bakımından orada bulunması lâzımolan bir unsurdur, dediler. Eğer bu unsur sadece askerî bakımdan orada vazife görmüş olsaydı ve memleketin siyasi hayatına karışmamış bulunsaydı Demokrat Parti bu meseleyi bu kadar önemli surette ele almazdı.

Bir vatandaş veyahut herhangi bir gazete: 21 Temmuz seçimleri yanlış yapılmıştır, bunda hata vardır, bunun tahkiki lâzımdır, kanunsuz hareketler olmuştur, dediği zamanda bu kadar tabiî bir hakkı kullanan bir kimsenin Sıkıyönetimle ne münasebeti vardır?. Bizim anlıyamadığımız noktalar budur.. İstanbul'da idame edilmesinin sebeplerinden birisi de, bizim noktai nazarımıza göre, İstanbul matbuatını ve umumi efkârı tazyik altında tutmaktır. İstanbul hâlâ müesseseleriyle, neşir vasıtalariyle bütün memleketimizde birinci derecede bir şehir olmak vasfını muhafaza etmektedir, orada matbuat baskı altında kaldığı zaman, itiraf etmek mecburiyeti vardır ki, bütün memleket matbuatı ve basını tazyik altındadır. (Sağdan, bravo sesleri, sürekli alkışlar). Biz bunu bu suretle mütalâa etmekteyiz.

Sayın Başbakanın bir sözlerini memnuniyetle burada ifade ve kaydetmek isterim. Dediler ki; memleketimizin inzibat kuvvetleri herhangi bir yolsuzluğu bertaraf etmek, yani asayişi mutlak mânasında temin etmek kudretindedir. Biz de böyle görüyoruz. Şu halde Sıkıyönetimin ayrıca muavenetine ihtiyaç nereden doğuyor?.

Bunun izahı lâzımdır; bu izahlar bizi tatmin etmiş değildir. Diğer memleketlerde Sıkıyönetimin nerede bulunup bulunmadığını hepimiz biliyoruz. Biz Hükümetten hiç olmazsa şu teminatı almak istiyorduk: Sıkıyönetimi ilk fırsatta kaldıracağız, bu ifade edilmeliydi.

Son söz olarak arzedeyim ki: Biz siyasi bir tazyik vasıtası olarak Sıkıyönetimin muhafazasının istenildiği hakkındaki kanaatımızı muhafaza ediyoruz. (Sağdan alkışlar).

BAŞBAKAN RECEP PEKER (İstanbul) — Değerli arkadaşlarım, Kamutay huzurunda konuşmak, bilhassa böyle karşılıklı konuşmak insanları asilleştiriyor. Asilleştiriyor derken onun altında bulunan insanları bu mertebeye çıkarıyor demek istemiyorum. Fakat karşılıklı saygı hissi altında konuşurken bu tesirle insanın mânevi mertebesi yükseliyor, bunu ifade etmek istiyorum.

Muhterem Bayar'ın, Muhalif Partinin Lideri sıfatiyle Hükümet için dokunulacak noktalar sayılan işler üzerinde durup söz söylemelerini alacağımız mesafenin faydalı adımları olarak sayıyorum. Kendilerinin ifadelerinde üzerinde durdukları kısımlara eksik bırakmadan cevap vermiye çalışacağım.

Sıkıyönetim stratejik sebeplerle kurulmuştur, kurulduğu yerde siyasî hâdiselere niçin karışıyor? dediler. Bunu başka Demokrat Partili arkadaşlar da fikirlerini ifade ederken sormuşlardı. Ben ilk sözümde mümkün olduğu kadar umumi fikirler içinde konuşmaya dikkat ettiğim için bunlar üzerinde durmamıştım.

Arkadaşlar, buyurdukları gibi, Sıkıyönetim Askerî sebeple yani memleket aleyhinde bir gün belirmesi muhtemel bir tehlikeyi önlemek için gerekli unsurlardan birisi olarak konuyor. Böyle olduğuna göre gazete kapatmamak veya seçim mevzuubahis olduğu zaman yasaklar koymamak lâzımgelir gibi bir hükme varıyorlar.

Anlayışımızın birbirinden ayrıldığı nokta burasıdır.

Sıkıyönetim Anayasa'nın ifade ettiği şartlarla Kamutay'da kabul edildikten sonra kendisine verilmiş olan ve özel kanuda mevcut bulunan vazifelerin hepsiyle birden hareket eden kanuni bir müessesedir. Sıkıyönetim bir topçu taburu değildir ki bir gün taarruza mâruz kalacak bir mıntıkada mevzie girsin ve orada karşısına çıkacak düşmana topunu patlatmaya âmade bulunsun. Sıkıyönetim Türk Vatanında bir harb ihtimali karşısında onun tesir yapacağı bölgede önden tertipli ve tedbirli bulunmak ödevi altındadır. Bu vazife kendisine verilmiş olan Sıkıyönetim İdaresinin başındaki komutan, kendi bilgi, görüş ölçüleriyle mesuliyetini anlıyacak ve kendisinin bulunduğu mıntıkaya zaif verecek harketlere karşı anlayışlı tedbirlerle hareket etmek mecburiyetinde olan bir zattır.

Bu arada teferruat üzerinde durmak isteme-

dim. Zannederim Köni arkadaşımız şöyle buyurdular: Sıkıyönetimin Komutanı merkezden aldığı emirle hareket ediyor ve siyasi maksatlar için rahat bırakılmıyor diye ifade ettiler. Size bir arkadaşlık şerefiyle yani Başbakanlık geçici sıfatiyle değil, şeref kadri bilir bir adam sıfatiyle bu kürsüden «Tabiî beni Sıkıyönetim Komutanı ve onun bütün muhiti istiyor» ifade ediyorum ki; İstanbul'da vazife sahibi olan Sıkıyönetim Komutanı sadece elindeki kanun, karşısındaki vaziyet ve vicdanındaki vazife duygusu ile karşı karşıyadır. (Soldan bravo sesleri alkışlar.)

Köni arkadaşla şahsi tanışmamız belki uzun değildir, fakat nihayet hepimiz aynı toprağın başka başka kollarında, hizmetlerinde çalışan insanlarız. Az çok birbirimizin hüviyetini biliriz. Bana inansınlar ki, vâhimelerin mahsulü olan ve kim bilir, sizlere, bizlere değil başka âlemlere mensup olan insanların bilmem hangi köşeden yuğurup ta aramıza saldıkları fikirlerden biri bulunan, İstanbul'da Sıkıyönetim kukladır, Merkezi Hükümet vatandaşların hürriyetlerini takyit için rahat vermez, bunlara boyuna emirler verir diye yapılmış olan telkinlerin benim yüreğime azap verici tesirleri olarak mütalâa ediyorum. Ben, vazife sahibi, sizin de pek güzel vazifeniz olan tenkitlerinize mâruz bulunan ve bunu da kendine şeref sayan bir adam hüviyetiyle arzediyorum ki, İstanbul'da Türkiye Cumhuriyetinin altı ilinde kendi kanunu mucibince idaresini tatbik etmekte olan Sıkıyönetim Komutanı kendi vicdaniyle vazife duygusu arasında dikkat ve ehliyetle çalışmaktadır. (Alkışlar.)

Bayar'ın buyurdukları diğer noktayı açıklamalıyım. Meclisin meşruiyeti meselesine Sıkıyönetim niçin karışsın? diyorlar.

Muhterem arkadaşlar, seçimler oldu o günleri yakın mâziyi, benim fikrimce unutmalıyız, mümkün olduğu kadar üzerinde durmamalıyız. Teknik icaplar bizi tabiî ibret için onlara müracaata sevkeder. Fakat muhterem arkadaşlar topluca müşterek acı günler geçirdik. Bunları şu şekilde ifade edeyim, nikbin olan bazı insanları bile ertesi gün memlekette nasıl birbirimizle çarpışıp kapışacağımızın tereddüdü içinde bıraktığı günleri büsbütün unutamayız. Devletin en kudretli ve şerefli irade kaynağı ve nüfuz vasıtası olan Türkiye Büyük Millet Meclisinin meşru olmadığı sözü ve millet haklarının gaspedildiği hergün dalga dalga her tarafa yayılıyordu. İstanbul'un stratejik vaziyetini düşünmek ödevinde bulunan Sıkıyönetim Komutanı bunların vazife bölgesine tesirinde mütalâa etmekle doğru bir vazife yapmıştır.

Arkadaşlar; Sıkıyönetim Komutanı kanunun kendisine verdiği yetkiye dayanarak vazifesi icabı gerekli gördüğü şeylerin yayınlanmasını yasak edebilir. Emsali arasında temayüz etmiş ve orduda ki; tecrübeli insanlar arasında bulunan bu zat memleketin varlığına dayanan Büyük Meclisini korumak için bu hususta yazı yazmayı yasak etmiştir.

Cihad Baban arkadaşımızla bir kaç gün evvel arkadaşça bir sohbet yaptık, gazetesinin kapatılması vâkasını kendisine sordum gayet ve açık bir ifade ve kanaatle, yapılan muamele temamiyle haklıdır, yalnız ben Sıkıyönetimin aleyhindeyim dedi. Olabilir, içimizde herhangi bir arkadaş da aynı kanaatte bulunabilir. Amma dedi «Sıkıyönetim Komutanlığı kanunun kendisine verdiği falan yazıyı yazmıyacaksınız diye emir verdiği halde o akşam matbaada gazetenin sahibi veya işe hâkim adam bulunmadı ve bu yazı çıktı» İnsafını takdire değer buldum.

Muhterem Bayar Sıkıyönetimin dış icaplar üerine kurulmuş bir organ olduğu halde içişlere niçin karışıyor diye sordu. Sualinin amelî bir cevabı diye arzediyorum: Arkadaşlar, Türkiye Büyük Millet Meclisi kadér saati gelip çaldığı zaman bir parmak işareti ile yüz binlerce vatandaşı ölüme sevkedecek baş bir müessesedir. Harb ilânına B. M. Meclisi karar verebilir. İşte seçim kavgaları politika icapları, parti düşünceleri, ilk zamanların acemiliği, bunların hepsi tabiîdir. Fakat günler, haftalar, aylar geçti. Bunlar artık bitmelidir. Ve İstanbul Sıkıyönetim komutanlığı seçimin bittiği günlerde yasakladığı bir işi şimdi yapmış olan bir gazeteyi cezalandırmazsa onun artık kanunen mevcut olan otoritesi kalır mı. Kapanan öteki gazeteler... Bunların üstünde durmadan bana sorulmuş olan birisi hakkında cevap vereceğim.

Yarın gazetesinden bahsedildi, ve Yarın gazetesi Cümhurbaşkanına ait bir yazı yüzünden kapandı dediler. Hayır arkadaşlar öyle değil. Ben her kapanan gazete için malûmat ararım. Çünkü size onun hesabını vermekle mükellef olan benim makalenin metnini o vakit okumuştum, şimdi iyi hatırlamıyorum, fakat Ceza Kanunumuzun filân maddesinde suç sayılan Devletin siyasi nizamını şöyle veya böyle bozucu neşriyatına

devamından dolayı bu gazete kapatılmıştır.

Sonra sağlı, sollu cereyanlar. Hiç birimizin yüreğinde sempatisi olmıyan ve hem Devlete zarar veren ve bir kısmı kanuna göre suç olan bu gibi cereyanları önlemek ve vaktinde tedbirlerini almak Sıkıyönetim Komutanın vazifesidir. Millî bünyemizin tahripçi tesirlerden korunmasını komutanın yüksek vazife duygusuna borçluyuz. Muhterem Bayar' benden teminat istiyor. Fikirlerini tekrar etmiyerek zabıtta nasıl çıkarsa dedikleri gibi kabul edeceğim. Topyekûn ifade olarak arzediyorum.

Bugünkü şartların Türkiye'yi malûm tazyik altında tutan mahiyeti devam ettikçe bu bölgede Sıkıyönetim lâzımdır. Eğer bu sebep, şartlar ortadan kalkarsa kayıtsız şartsız şimdiden kabul ediyorum ki Anayasanın gösterdiği sebep olmayınca Sıkıyönetimi bir gün, hattâ bir saat fazla sürdirmiyeceğiz. Düşündüğümüz ve ümitle beklediğimiz bu ferah günlere kavuşunca Sıkıyönetimi kaldıracağımızı sesimin ve hüviyetimin bütün kuvvetiyle kendilerine vadederim. (Brava sesleri, alkışlar).

Bu arada son not olarak kaydetmişim. Bir arkadaşım galiba yanılarak Yunanistan'da Sıkıyönetim olmadığından bahsetti ve bize örnek vermek istedi. Keşki Yunanistan'da daha Sıkıyönetim olsaydı. Bu dost ve bedbaht komşu memleketin halinden misaller alarak kendi halimizi daha fena gösteren, mukayese etmenin hiç olmazsa büyük insafsızlık olduğu kanaatında birleşelim. (Bravo sesleri, alkışlar).

BAŞKAN — İçtüzük hükümlerine göre Hükümetten sonra bir milletvekiline söz vermek mecburiyetindeyim.

Şimdi söz sırası İsmail Hakkı Çevik'indir, ondan sonra yeterlik hakkındaki önergeleri okutacağım, daha sonra da yeterlik aleyhinde konuşacak arkadaşa söz vereceğim.

Buyurun İsmail Çevik.

İSMAİL HAKKI ÇEVİK — Vaz geçiyorum.

HACİM ÇARIKLI (Balıkesir) — Ben de yeterlik aleyhindeki sözümden vaz geçtim.

BAŞKAN — O halde şimdi yeterlik önergesini okutacağım.

Yüksek Başkanlığa

Konuşma yeter, Hükümet teklifinin oya konulmasını teklif ederim.

Yozgad Milletvekili
Sırrı İçöz

BAŞKAN — Diğer dört önerge de aynı mealdedir.

Yeterliği kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

Tezkereyi bir daha okutacağım, bir de takrir vardır.

(Tezkere tekrar okundu.)

BAŞKAN — Bir önerge vardır.

Önergenizde ısrar ediyor musunuz?

CALÂL BAYAR (İstanbul) — Okunmasını rica ediyoruz.

BAŞKAN — Okutuyorum.

Yüksek Başkanlığa

Kürsüden arzettiğimiz gibi Sıkıyönetimin uzatılmasını içinde bulunduğumuz şartlara göre memleket menfaatlerine ve Anayasa hükümlerine uygun bulmadığımızdan uzama talebinin reddini teklif ile oya konmasını arzeyleriz.

Afyon Milletvekili	Sinob Milletvekili
Hasan Dinçer	Suphi Batur

BAŞKAN — Önergeyi dikkate alanlar... (Anlaşılmadı sesleri, hangi önerge sesleri.)

Şimdi okunan uzatma hakkındaki Hükümetin vâki teklifinin reddini tazammun eden önergeyi oyunuza sunuyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Önerge reddolunmuştur.

Başka önerge yoktur. Hükümetin teklif ettiği veçhile; altı ilde, İstanbul, Edirne, Kırklareli, Tekirdağ, Çanakkale, Kocaeli illerinde 23 Kasım 1940 tarihinde ilân edilmiş ve en son 1507 sayılı kararla 23 Haziran 1947 tarihine kadar uzatılmış olan Sıkıyönetimin bitim tarihinden başlıyarak altı ay daha uzatılmasını kabul edenler... Kabul etmiyenler... Bu suretle kabul edilmiştir.

Gündeme devam ediyoruz. (Vakit geçikti sesleri.)

Görüşmelerin Başka güne tehir arzusunu görüyorum. O halde önümüzdeki Cuma günü saat 15 te toplanılmak üzere birleşime son veriyorum.

Kapanma saati : 19,10

T. B. M. M. Basımevi